

פרק ז

תולדות בני רבינו.

ואלה תולדות בני רבינו. רבינו הוליד מאשתו השנית הרבנית מ' סויבא

^{שורח חסידות} ארבעה בנים ושלוש בנות. (א) ואלו הן:

(א) הרב ר' נתן אבד"ק דאברמיל בנו בכורו של רבינו. הוא ה' חתן הגמ"ר משה מאיר הלוי אבד"ק דאברמיל (ב) וגליל פרעמיסלא, ובשנת תקצ"ז כאשר נסע חזרה מועד דד"א שהי' בעיר קאנסטאנטין נהרג רח"ל ע"י שודדים באמצע הדרך סמוך לעיר ליקאוה ביום ה' כ"ג אלול תק"ו לפ"ק ונקבר בעיר הג"ל וגזקל חתנו ר' נתן בן רבינו לאב"ד במקומו (ראה כל הסיפור באריכות במ"ע מגיד משנה שי"ל ע"י הח' מו"ח בוויצ' (ג) :

בשנת תקי"ב ה' ר' נתן בעיר קאנסטאנטין בולעד דד"א והסכים שם ביום ט"ז אב על ס' שו"ת בית אברהם, וביום כ"ו סיון תקי"ג הסכים בביתו על ס' בית פרץ, ובחודש חשון תקי"ד ה' ג"כ בולעד ד"א בעיר יעריסלאב ששם שרפו בסומבי ספרי הריב של הריעב"ץ ז"ל. ראה בספרי גדולת יהונתן ח"א פרק י' צד 60, והוא חתם שם על המכתב שכתבו אחדים מרבינו הועד אל הריעב"ץ ז"ל, ראה בספרי הג"ל ח"ג פרק ד', וביום כ"ד תמוז תקי"ד הסכים בביתו על ס' אמרי צרופה, ושקיל וטרי בשו"ת עם גאוני דורו עם הרה"ג ר' יעקב אבד"ק ליסקא (ד) ועם אחי. חתנו הרה"ג ר' יעקב יצחק הלוי אבד"ק דוקלא (שאריה נתן סימן ה' ז'), ורגיל ה' לדרוש בשבת—שובה ושבת הגדול כנהוג בכל תפוצות ישראל ובספרו שאריה נתן נדפסו דרושים לשבת הגדול שנת תקי"ב—תקי"ד. ושבת שובה שנת תקי"ד—תקט"ו. ובתחלת שנת תקט"ו בא לעיר פפד"מ להתראות עם אביו הגאון וצ"ל ולהדפיס שם ס' פני יהושע על מס' ב"ק, ועלמה בידו להתראות עם אביו אך לא הדפסת הס' בחיי אביו כי אביו הגאון וצ"ל נפטר באמצע ימי הדפסה, הס' נסדר בבית רבינו בעל פני"י בפפד"מ עיי"ש בסו"ס הג"ל דברי הבחור הזעזיר משה מאהרשען :

ובראש הס' הדפיס הרב ר' נתן הגהות על ס' פני יהושע סדר נשים ומועד מה שמצא כתוב על גליון הס' הג"ל שכתב המחבר אביו הגאון וצ"ל בעצמו. וז"ל הרב ר' נתן בראש הס', כרי שלא להוציא הגייר חלק אציג פה מה שמצאתי כתוב על גליון בכת"י אמ"ו הגאון המחבר ז"ל בספרו פני יהושע סדר נשים וסדר מועד" עכ"ל שם, והנה הרב ר' נתן ישב בפפד"מ אחר פטירת אביו זמן מה, והי' שם ג"כ בחג הפסח דשנת תקט"ו וביום ב' י"ב ניסן תקט"ו הסכים שם על ס' מרגניתא טבא אחר הסכמת אביו וצ"ל. וחזתם בזה"ל. נתן בהגאון מו"ת יעקב יושע הכ"ם חונה בק"ק דאברמיל".—מתי שב חזרה לביתו לא גודע לי בדיוק. ובשנת תקכ"א הסכים בביתו על ס' עמודי העבודה להר" ברוך מקאסוב, וזאת היתה הסכמתו האחרונה, בהיותו בפפד"מ וזתם על כתב קבלה (קוויטסונג) בל"א ששלמו הפו"מ להרבנית מ'—

גיסל

(א) בת אחת של רבינו בעל פני"י נפטרה בחייו בבחול"ה כנ"ל בפרק ב' (ב) אחי הרב ר' יעקב יצחק הלוי אבד"ק דוקלא. צ"ל. פרעשבורג. מח"ס אמרי רבני, וס' מעיני הישרה וחרב ר' שמחה הלוי אבר"ק סלעגים הג"ל, ועוד אחים היו להם ראה פרשת יתוסס בראש סדר אמרי רבני הג"ל. ובחקמת ס' פרחי שושנים ופוסט בערלין תרע"א : (ג) ראה בראש ס' מנחם משיב נמש הערה י"ח (לבוש תר"ס : ד) אבי הרב ר' מנחם מענדל רובין אבד"ק ליסקא אבי אומר"ר תרה"ק ר' נחלי צבי מרעשיץ מח"ס רע קודש וש"ס :

גיסל אשת אביו הגאון וצ"ל המשכורת כנ"ל בפרק ד' והכתב הלז מוכח בספר"ט בת"י :
וביום שמחת תורה דשנת תקכ"ב נפטר בשם טוב בעיר דאברמייל, ונתקבל
אחריו חתנו הרב ר' שמחה הלוי לאבד"ק דאברמייל למלאות מקומו.
והגאון ר' אברהם אביש שנתקבל לאבד"ק פסד"ם על מקום אביו נתחמם עליו
בהספדו. וכה אמר, והנה כ"ז נאמר על השבר הגדול אשר אתנו היות שהי' פה
קהלתינו, נר ישראל, בוצ"ק, צ"ה. פ"ה. אשכול איש שהכל בו מקרא משנה גמרא
והלכה ואגדות ומקובל גדול, והוא הי' שר התורה וגדול הדור הגאון רשכבה"ג
רבינו יעקב יושע וצוקלה"ה שהי' אב"ד ור"מ בס"ק כמה שנים וזה נולד באמ"ת
ומת ביוש"ר אשר לקח אותו אלהים, ובוודאי בעת הלקח ארון אלהים הי' הספד
גדול כאשר כן הי' בכל תפוצות ישראל, ועיקר ההספד לא הי' כ"א על הצדק
תורתו וחכמתו אשר נאבד מאתנו ולא הניח תמורתו, אבל על הצדק זכותו לא הי'
לקונן כיון שהניח בן צדיק שיגצ בתורה יומם ולילה והלך בדרכו דרך אביו להיות
איש שהכל בו מקרא משנה וגמרא הלכה ואגדות וקבלה הגאון מו"ה נתן ז"ל
האבד"ק דאברמייל אשר כל זמן שהי' בנו הצדיק הגאון בחיים חיותו גם אביו
הגאון ראש גולה אריאל הצדיק ז"ל נחשב כאלו הוא חי ולא נפסקה זכותו מכלל
ישראל, והי' לנו זכותו של אביו וזכות של בנו הצדיק ועתה שנלקח מאתנו בנו
הצדיק איז נחשב כאלו מתו שניהם ביום אחד ונפסקה זכות שניהם מאתנו עכ"ל ח'
והנה"ך כל חידו"ת של הרב ר' נתן נשארו בכת"י ורובם נשרפו בהשריפה הגדולה
שהיתה בעיר דאברמייל ונשארו מעט מוציר ונדפסו בשנת תרנ"ז בשם ס'
שארית נתן בעיר ווארשא ע"י נכדו הרב ר"מ בירערמאן ז"ל :

והנה"ך תולדות בניו, הרב ר' נתן הליד בן ובת. הבת היתה אשת הרב ר' שמחה
הלוי בן הגאון ר' יוסף שאול הלוי אבד"ק אפטא בן הג"ם ר' שמחה הלוי
אבד"ק סאטמאר בן הג"ם ר' יקותיאל זלמן הלוי אבד"ק דראגביטש, והרב ר' משה
מא"ר הלוי חותן ר' נתן הנ"ל הי' ג"כ בן ר' יקותיאל זלמן הנ"ל, ור' שמחה הלוי
חתן ר' נתן ושהי' ג"כ אבד"ק דאברמייל אחר פטירת חותנו הי' לו ג"כ בן ובת,
הבן הי' ר' מרדכי הלוי פריא אבי ר' שמחה הלוי חותנו של הר' נפתלי הירץ
באמבאך אבי ר' יעקב מרדכי באמבאך, כעת באה"ק. מח"ס פרחי שושנים (בערלין
תרצ"א)—והבת היתה אשת הרב ר' יהושע אפרים באמבאך אבד"ק קרעשיב בן
הגאון ר' יהודא צבי באמבאך וצ"ל מו"צ בעיר לבוב מח"ס שו"ת מנחת יהודא ב"ח
(וואלקווא תקצ"ה), יתור לא נודע לי מתולדות בת הרב ר' נתן ז"ל. גם זמן ומקום פטירתו
נעלמו ממני כעת. ובנו של הרב נתן אבד"ק דאברמייל הי' הרב ר' שמחה ז"ל
ונפטר בימי עלומיו ח. ואשתו הרבנית מרת וויטל היתה בת הרב ר' יחזקאל אבד"ק
אסטראווצי. גריידינג נפטר בשנת תקכ"א, והגר"ח כהן ר"ם אבד"ק לבוב הספידו
בספרו זכר החיים דרושי ר"ח כהן דרוש כ"ה עיי"ש. והרב ר' יחזקאל הי' לו עוד ג'
אחים גאונים וצדיקים, וחם הרב ר' יוסף אבד"ק חענטשין מח"ס תבנית אות יוסף ח'
והרב ר' נפתלי הירץ אבד"ק זעליחוב, ווישניצא, מח"ס אמרי שפר ח'. והרב ר' צבי
חירש אבד"ק אפאטשנא. הילדעסהיים. מובא בס' שו"ת מאמר מרכי סו"ס כ"ת, והי'
וחתנו

ח) ההספד בשלימות נדפס במ"ס שארית נתן הנ"ל, ופוס ווארשא תרנ"ז לס"ק : ח) וזה הי' הסיבה
שנשרפו כת"י של אביו וצ"ל : ו) ממנו ומאביו ר' אביגדור נשארו מסקים בפנקס וחקלה בעיר
סשעברדו : ח) הוא ואחיו בעל תבנית צות יוסף עמדו לישיב צדקו של הגאון מהר"י אייכנשין זצ"ל.
ונמצא חתימתם בס' לז"ע הוצאת ראשונה :

שחתנו של הרב ר' צבי הירש מירלש אבדיק וורעשנא, שווערין, מח"ס מספר צאנא
צייטש בהקדמה ס' והרב ר' יחזקאל הנ"ל הי' אבי הרב ר' אלי' מח"ס שרית הר
הכרמל, ובס' תבנית אות יוסף מביא חידושי' ר' יחזקאל ור"נ הירץ, ראה שם דף ח'.
ל"ה, נ"ה, נ"ז:

וארבעה אחים הללו היו בני הרב ר' אביגדור אבדיק חענטשין והוא הי' נוסף
כפעם בפעם להועד דר"א ביחד עם ד' בניו הגאונים י' ואשת ר'
אביגדור היתה אחות הג"מ נר' יהודא סג"ל לאנדא מאטא אבי הגאון הנרי"ב
ז"ל יא' ונכד' שו"ת נרי"ב מהדריק יור"ד סימן כ"ו כותב על בעל ס' תבנית אות
יוסף הנ"ל, בן דודתי' ועל בעל ס' הר הכרמל הנ"ל, נכד דודתי' צ"שן-ר'
שמחה בן הרב ר' נתן הנ"ל השאיר אחריו שני בנים, א. הרב ר' יהושע דיין
בק"ק דוקלא, ב. הרב ר' נתן יחזקאל (נקרא צ"ש ב' זקניו), בנעוריו הי' דר בק"ק
פרשיסטא, ובסוף ימיו בק"ק קאָונוץ, ואלו בניהם אחויהם-ר' יהושע דיין מדוקלא
הנ"ל. לו ב' בנים, א. הרב ר' בעריש דיין בק"ק דוקלא על מקום אביו, ב. הרב
ר' משה מאיר דיין בק"ק מעליץ, ואלו בניהם. ר' בעריש הוליד ג' בנים ובת
אחת, הבת היתה אשת הרב ר' אברהם אהרן טייטעלבוים ז"ל אבדיק קאָלכאסוב
בהגאון הצדיק בעל ייטב לב זצ"ל מסיגוט, וג' בני ר' בעריש, א. ר' דוד צ"ל
לאנדא (אבי ר' אברהם לאנדא מק"ק רישא, ור' יהושע לאנדא בעיר לבוב, ור' יוסף
לאנדא בעיר דזיקוב, ור' דובעריש לאנדא בעיר מעליץ, ואחותם בת ר' הירצל
לאנדא אשת ר' סענדר כ"ץ ענגלענדיר ז"ל מצאנו חדש ונפטרה בימי עלומי'
והשאירה אחרי' בת אחת מ' יהודית אשת ר' שרגא מייבול גאָלדשטאָף נר"ו
מצאנו, ב. ר' יחזקאל לאנדא שוי"ב בק"ק וויזשניץ, ג. ר' צבי לאנדא בעיר
דימינוב-הרב ר' משה מאיר הנ"ל דיין במעליץ, הוליד ג' בנים וב' בנות,
ואלו הם, א. ר' נפתלי צבי לאנדא וולו ב' בנים, א. ר' יוחנן לאנדא אבי
ר' אשר זעליג לאנדא נר"ו מעיר אושפיצין מח"ס קרבן אשר, שער אשר, ב. ר'
שמוה בירנבוים שוי"ב בעיר פלאוונץ נתן ר' יהושע בלומענפעלד הנקרא ר' פאליק
ז"ל מצאנו חדש) אבי ר' יוחנן בירנבוים מעיר קעזמארק ואחות ר' יוחנן אשת ר'
שטאָרים מכפר שווענצאן אצל בייטשן, ב. ר' ראובן קאָרץ, ג. ר' יהושע רובין,
וב' בנות ר' משה מאיר הנ"ל, א. מ' שרה אשת ר' ליבלי ווענגער וילהם ב' בנות
אחת אשת הרב ר' שמעון לאנגסאם דיין בעיר מעליץ מח"ס שלמי רגלים, ושנית
מהרש"ל, והשנית מ' פרידא אשת ר' אברהם מרדכי שטיינדלינג ז"ל מק"ק אלמין
תחתנו של ר' צבי ערריין מצאנו חדשן, בתו השנית של ר' משה מאיר מ' אסתר
אשת ר' יעקב בירנבוים שוי"ב בק"ק מעליץ תחתנו של ר' בנימין וואלף מק"ק
דעמביץ אבי ר' דוד מנחם וואלף מגיד דחברה תהלים בק"ק צאנו חדש-הרב ר'
נתן יחזקאל הנ"ל בנו השני של הרב ר' שמחה הנ"ל [בן הרב ר' נתן בן רבינו
הפני' זצ"ל] הוליד ב' בנות, א. אשת הרב ר' יהושע אשר בן היהודי הקדוש
מפרשיטא

ס' ביוזג שני וצ"ן להלן בתולדות בעל שני אר"י זצ"ל: י' ראה לאלן פיק י': יא' ודע כי
ש"ס נפל בהסכמת הרב ר' יחזקאל סג"ל לאנדא מאטא שעל ס' תבנית אות יוסף שחתם שם
ה"ק יהודא יחזקאל סג"ל לאנדא וזה טעות וצ"ל יחזקאל סג"ל לאנדא ולא יותר-הרב ר'
יחזקאל אבדיק אסטראוויץ גריינינג זצ"ל הנ"ל אשתו תרבותית היתה נכדת איש האלקים
רבינו האריז"ל, בן הפיר ע"י אדמו"ר הגאון הקדוש בעל דברי חיים זצ"ל מק"ק צאנו חדש
והי' יורש בע"כ להשוב סדר היחס מן הער"ל עד הרב ר' שמחה חנ"ל, כ"כ בס' שארית
נתן הנ"ל:

מפרשיסחא יג. ב) מ' ח' מינדיל. אשת הרב ר' ישראל איסר מק"ק מעזריטש. ונצטר
שם ביום י"ג למב"י תקס"ד לפ"ק. והשאר אחריו זרע בך ד' ארבעה בנים ושתי
בנות. ואלו הן. א.) מ' בנימין ביניש נפטר לפני חתונתו. ב.) הרב הגאון ר' יצחק
דוד אבד"ק קאזניץ. ווישיגראד יג) מח"ס הגהות הרי"ד על הספרא. נפטר בווארשא
ביום כ' אב תרכ"ג לפ"ק יד.) ג) ב' ר' חיים יצחק אבד"ק זינקוב. אוסטילא. זואלין סו.)
ושם מנו"כ ד.) הרב ר' יהושע מק"ק שידלצאויצ. ושתי בנותיו. א.) מרת חנה אשת
ר' גבריאל דוב הכהן אדלער, נפטר בווארשא ביום כ"ז אדר תרמ"ב לפ"ק. ב.) מרת
חווה אשת ר' יעקב ליב אייזענשטאט :

ואלה חולדות בניהם אחריהם.

הרה"ג ר"י דוד אבד"ק קאזניץ. ווישיגראד הנ"ל הי' חתן ר' משה פנ"ל
מינץ אבד"ק טאקס מהסידי לובלין, והשאר אחריו ה' בנים ובת אחת, הבת
מרת שרה צערטיל בת שבע אלכנת הרב הגביר ר' ושא מנחם לאנדעסבערג ז"ל
מווארשא, והיא כעת אצל כחה הרבנית בעיר אמסטוב אשת הרב ר' דובעריש
איינהארן נר"י אבד"ק אמסטוב סו.) ובעלה הראשון הי' הרב ר' יעקב יוסף הכהן
ראבינאוויטש ז"ל אבד"ק קלאכיצק מח"ס אמת ליעקב ואחי בעל כנסת יחזקאל זצ"ל
מראדאמסקו, ולה בן ובת מבעלה הראשון. ובני הגר"י דוד הנ"ל הם. א.) הרב ר'
ישראל איסר אברהם בריעה חתן הרה"ק ר' נחמ' מביכוב בן היהודי הקדוש
מפרשיסחא זצ"ל נפטר ביום י"א סיון תרל"ד בעיר ווארשא. ב.) הרב ר' משה יחזקאל
אבד"ק ווענגרוב. ווישיגראד. (על מקום אביו) חתן ר' שלמה ליב הילפערן ממעזריטש,
נפטר שם ביום ה' טבת תרס"ו לפ"ק. ג.) הרב ר' מנחם מענדיל (חותנו הי' גיטל של
הרה"ק ר' שלמה ליב מלענטשנא זצ"ל) נפטר בעיר ווישיגראד. ד.) הרב ר' חיים
יהושע אבד"ק לענטשנא, נפטר שם ביום י"ג תשרי תרס"ו לפ"ק. ה.) הרב ר' נתן
שלמה בצלאל אבד"ק לויביטש, חתן הרב ר' מאיר ענגלארד ז"ל יו.) אבד"ק שידלצאויצ
שהי' חתן הרב ר' יצחק מייזלש אבד"ק קאכיניץ מח"ס חוסן ישועות אבי הרב ר'
בעריש מייזלש אבד"ק קראקא. ווארשא. מח"ס באורי הרד"ס. (ראה אודותיו בס' איש
חיל קראקא תרל"א) :

ואלו בניהם אחריהם.

הרב ר' משה יחזקאל הנ"ל אבד"ק ווענגרוב. ווישיגראד. הוליד ג' בנים וג' בנות
ואלו הם. א.) ר' מחתי חיים נפטר בשנת תרצ"ב בעיר לאדו. ב.) ר' יעקב
דוד מציר וערמין. ג.) ר' נתן שלמה בידערמאן נר"י מציר לאדו חתן הגביר ר'
שמעלקא פילצער נר"י משם. וג' בנותיו. א.) מרת וויטל אלמנת הרב ר' יהודא
מנחם מענדיל ז"ל אבד"ק שעניצא אבי הרב ר' יצחק דוד וויטעלזאק נר"י מצ'ר
בעיר

יב) נפטרה חצי שנה אחר חתונתו רח"ל, אולם מה שלא עלתה ביד הרב ר' יהושע אשר שכניו יחזי
נכדו הנ"ל צ"י זיווגו הראשון עלתה לו צ"י זיווגו השני, ראה להלן בחולדות הרב ר' נפתלי הירץ
הילפערן חתן רבינו הסניי זצ"ל : יג) הוא הי' מתלמידי היהודי הקדוש מפרשיסחא זצ"ל, ראה בס'
החשדי הקדוש מפרשיסחא ח"ב צד קכ"ה (פיעטרקוב תרצ"ב) : יד) נוסח מצבתו ראה להלן פרק י'
סו) מזכר בס' הי' אנשי שם למרדכי מבראדי זצ"ל : סז) הרה"ג ר' דובעריש איינהארן נר"י הי'
בזיווגו הראשון חתן ארמז"ר מפ"ץ זצ"ל, והוא מהשוכני בנים רח"ל ר' יוכהו להו"ל ספריו היקרים בחייו :
יז) ר' מאיר ענגלארד ז"ל הי' בן הנגיד ר' נחום ענגלארד ז"ל מציר לינסק בנאליצא. ורי' נחום התחתן
עם הרה"ג ר' אברהם חיים הורוויץ זצ"ל האבד"ק לינסק בן הרה"ק מראמשיץ זצ"ל מח"ס ורע קודש
שחית. הי' מאיר ענגלארד ז"ל הנ"ל הוא זקנו של הרה"ג ר' ישעי' ענגלארד נר"י אבד"ק סאנסאויצ :

בעיר לערנא בן טרת אחר רבקה אלמנת ר' יחזקאל ז"ל מעיר שידלעווא, ג.
 ברת צערטיל אשת ר' חיים חאציק מעיר אוסטרולענקא--הרב ר' חיים יהושע
 אבדיק לענטשנא הג"ל הוליד ב' בנים ובת ואלו הם. א. הרב ר' ישראל משה
 בידערמאן ז"ל המו"ל ס' שארית נתן הג"ל, ובראש הס' ובסופו כתב מגלת יוחסין,
 וגם כתב תולדות הרב ר"צ הירש זצ"ל מהאלבערשטאט בסו"ס כוס ישועות (על
 סס' ב"מ ווארשא עת"ר) וכל דבריו על אגני פז מיוכדים. ב. ר' יעקב דוד
 בידערמאן נר"י מעיר לובלין (שהיינו יחד בעיר גור בש"ק מ' בא תרצ"ג אצל
 הרה"צ כנור שליט"א). ובת הרב ר' חיים יהושע הג"ל מ' פרים חנה אלמנת הרב
 ר' חנוך דוד ז"ל גרינגלאס אבדיק לענטשנא מח"ס דברי דוד עה"ת, והיא ובניה
 דרים כעת בעיר ווארשא--הרב ר' נחן שלמה בצלאל ז"ל הג"ל אבדיק לויביטש
 הוליד ד' בנים, ואלו הם. א. ר' משה דוד בידערמאן. ב. ר' אברהם ישראל
 בידערמאן. ג. ר' יצחק בידערמאן. ד. הרב ר' יעקב מאיר בידערמאן נר"י גיסו
 וחמנו של אדמו"ר כנור שליט"א--הרב ר' חיים יצחק ז"ל אבדיק זינכוב.
 אוסטיילא, וואלדין הג"ל הוליד ארבעה בנים, ואלו הם. א. ר' דוד משה
 שידלעווא. ב. ר' איסר ממעוריטש. ג. ר' אברהם חיים. ד. ר' שמואל זנוויל
 איזענשטאט ז"ל. ולו בן ובת, הבן הוא ר' אהרן ליב ממעוריטש והבת אשת ר' אהרן
 שמעון רייכמאן מעיר נאוווימינסק. ע"כ תולדות הרב ר' נחן בן רבינו הפני"י זצ"ל
 ובני בניו אחריו עד ימינו אלה הי"ו:

(ב) הרב ר' ישכר בעריש אבדיק פודהייץ זצ"ל בן רבינו א. הרב ר' ישכר
 בעריש נקרא ע"ש הותן רבינו ר"י בעריש מלגוב, למד בנעוריו
 בישיבת הרב הגאון ר' צבי הירש ז"ל אבדיק האלבערשטאט. ואביו רבינו מביאו
 חידושי מנעוריו בספרו מנ"י גיטין מרק א', ועו"ש בקונטרס אחרון, ועוד מביא
 בפני"י ב"ק מרק ג' וכותב עליו, בני התורני המופלא ר' בעריש זצ"ל עיי"ש.
 וכאשר הגיע לפרק הנושא לקח את הגבירה מ' שפרה בת הגביר הכפורסם ר' ארי'
 ליבוש ראש וכהניג בעיר בוטשאטש לו לאשה, ובימי חורפו נתקבל לאבדיק.
 פודהייץ במדינת גאליציא מזרחית, משם כתב חשוכה ארוכה להרב ר' גרשון מזיא
 קובלענץ דיין בעיר מיץ מח"ס שו"ת קרית חנה ונדפסה בספרו שו"ת קרית חנה
 מסימן מ"א עד ס' מ"ה וחזתם שם בזה"ל, יששכר דוב בלי"א מ"ו הגאון
 טוהר"ד יעקב יושע נר"י החונה בק"ק פודהייץ. בשנת הק"א הסכים על הדפסת
 שו"ע עם מפרשים ואחר הסכמת אביו שבא או לשבת על כסא הרבנות דק"ק
 פסד"מ, ובשנת תק"ב הסכים על ס' מארי צבי, ובהיותו פעם אחת בעיר בראד
 אירע שם מעשה ונשאל על זה וצדד להיתרא ב' וכתב תשובה ע"ז באריכות.
 בתריפות ובקאות ונקראה שם תשובתו קונטרס "שאלת חכם" ונדפסה בסו"ס שו"ת
 ר"ח כהן. ושם חתום בזה"ל, יום א' כ"ד תשרי תק"ד לפ"ק נאם הק' ישכר דוב
 באמ"ו הגאון טו"ה יעקב יושע נר"י, וכן נדפס ממנו קונטרס "חזקת אבהתא"
 בס' תשע שיטות לבנו הגאון מהר"צ ז"ל רוואניש אבדיק לכוב. גם הגאון בעל
 פרמ"ג מביא את דבריו ומפלפל בהם בספרו תבת גמא (דף ע' ע"ב), וכנראה
 הי' הלוש בסבכו והאזיר של המדינה לא חי נוח לו והשתוקק לעזוב את הארץ
 ולהתיישב

(א) לא מכל לביר מי חי בנו חסני של רבינו א. הרב ר' בעריש הלוי אב ב"ל פני צריח
 המברר זאת העביר: (ב) המעשה הזאת מובאה בס' שו"ת נר"ב מהד"ק מה"צ סימן עב. ע"ה. עיי"ש ו:

ולחתישב בארץ אחת ואכיו רצח להביאו לעיר מיץ ולא עלתה בידו כנ"ל. ובשנת
תק"ה פעל אביו אצל הסו"ס דק"ק סגד"ם שנקבלו את בנו זה בהיר ר"מ לסייע לו בג'ן
הרבנות, וכן עשו, אבל ד' לא צוה, שכאשר נסע הרב ר' ישכר בעריש לפסד"ם דרך
פיר בערלין נפל שם למשכב ועלתה נשמתו הסתורה השמימה ביום ד' כ"ב פרחשן
תק"ה לפ"ק:

זוה נוסח מצבתו שם

פה גטמן, צנצנת תמן, גבור החיל חילא לאורייתא, ה"ה הרב החריף
מ"ה ישכר בעריש בה"ה המפורסם מ"ה יהושע גרין אבד"ק
פפד"מ נגוצ ויאסף אל עמיו יום כ"ב חשון תק"ה:
ונתהדרש ע"י נכדו אשר שמו בקרבו, ישכר דוב בעריש בהרב
מו"ר מרדכי צבי הכהן יא"ל"עם ז"ל בשנת י"ש"כ"ד
ד"ב ה"כ"ה' לפ"ק תנצב"ה:

ואלה זולדות בניו

הוא הוליד שני בנים ובת אחת, ואלו הם. בנו בכורו הרב הגאון ר' צבי הירש
רוואניש, שם אשתו הראשונה לא נודע לי כעת, בנעוריו נתקבל לאבד"ק
באלחוב, ובשנת תקמ"ז אחר פטירת הגאון רמ"ז אורנשטיין אבד"ק לבוב נתקבל הוא
לאבד"ק לבוב, וישב על כסא זקנו רבינו הפנ"י זצ"ל. בשנת תקס"ה הדפיס שם ספרו, תשע
שיטות למהר"ץ, ונדפסו ממנו ל"ב הסכמות (מסתח הסכמות צד 168). ובשנת תקמ"ח
בערך נשא אשה שנית את הגבירה האלמנה מרת יהודית בת ר' אהרן הלוי ג' ושם
בעלה הראשון ה"ר דוד בר מנחם מן מדפיס בעיר זאלקווא ולה בן ממנו ושמו
ר' נפתלי הירץ גרוישמאן שנפטר בשנת תקפ"ז לפ"ק, ואחרי מות דוד בעלה הראשון
בשנת תקמ"ד לפ"ק העבירה את בית הדפוס לעיר לבוב ושם נשאה לאשה הרב
הגאון ר"צ הירש האבד"ק לבוב והיא היתה אשת חיל ונהלה הדפוס גם כשהיתה רבנית
והרבה ספרים נדפסו בדפוס שלה וביניהם ס' תשע שיטות הנ"ל מבעלה הגאון זצ"ל,
ובס' פלפולא חריפתא נדפסו חידו"ת מהגאון ר"צ הירש הלז, ונפטר בשיבה טובה
בן ע"ב שנים ביום ו' כסליו תקס"ה לפ"ק ולא הסאיר אחריו בנים כי כחצוכי בנים
ה"ר רח"ל:

זוה נוסח מצבתו בעיר לבוב

א"ה ליום חוכמה, איך נגדע קרן צבי וגשבר מקל צבי תפארה, פאר הדור והדור
ה"ה אדונינו מורינו ורבינו הגאון המפורסם איש אמת וגקי כפים, שלשלת
חיוחסין מ"ה צבי הירש אב"ד דפה"ק לבוב והגליל גמ"ח ס' תשע שיטות
למהר"ץ רוואניש בן הגאון הגדול המפורסם מוהר"ר ישכר בעריש בהגאון הגדול
מופת הדור נשיא ארץ ישראל גמ"ח ספר פני יהושע, ונפטר וז"ך כסליו (תקס"ה)
לפ"ק תנצב"ה-י): זמן ומקום פטירת הרבנית מ' יהודית הנ"ל נעלם ממני כעת:
בנו

ג) ר' אהרן ה"ר בן ר' חיים דוד הלוי בן ר' אורי פיבוצ הלוי המדפיס הראשון בזאלקווא שבא לשם
סעיר אמשטרדאם לבקשת המלך יאחאן סביעסקי בשנת תנ"א לפ"ק. ראה בס' תולדות הדפוס השכרי
בפולאניא צד 52: ד) ובס' סצבת קודש כתוב בשנת ז"ך כסליו תקס"ה ותקנתי בפנים ר' כסליו
תקס"ה ע"מ ס' אנשי שם צד 199 ע"ש:

בנו חשני של הרב ר"י בעריש. ה"י הנגיד ר' שלמה מואלקווא. מובא בס' אנשי
שם צד 244 ובס' קרי' נשגבה צד 75 אות רפ"ג. יותר אודותיו לא נודע לי.
וכת הרב ר' ישכר בעריש הרבנית מ' שרת אשת הרב ר' צבי הירש אבד"ק בוסק.
הסכים בעיר לבוב על ס' אותיות למועדים בשנת תקי"ב ועל ס' שער המלך בעיר
ואלקווא שנת תקכ"ב. ועל ס' אלשיך תקכ"ה. מובא בס' זכרונות ר' דוב מבלחוב.
צד-89 (דפוס בערלין תרמ"ב) ה"י. והוא ה"י חותן הרב ר' שרגא פיבוש הכהן אבי
הרב ר' מרדכי צבי הכהן יאָללעס מלכוב נדפסו ממנו מ"מ על ס' מורה נבוכים
להרמב"ם. ו"ל ח"ג שנדפס בפ"ע בשנת תרס"ו לפ"ק בדפוס ווינטארץ ושוהמו ה.
ולו שני בגינים. א. ר' ישכר דוב הכהן, אשר נדבה לבו אותו להקים מצבה חדשה על
קבר זקנו הרב ר"י בעריש בעיר בערלין כנ"ל. מובא בהקדמת ס' מציאות הנפש
מוארשא תרי"ח. ב. ר' זכרי ישעי' הכהן יאָללעס, בהיותו בן י"ב שנים בשנת תקי"ז
חבר ס' עת לדבר, ועוד חבר אז ס' דובר מישורים נדפס בלכוב תקצ"א (בן יעקב
אות ד') וס' עת לדבר שם שנת תקצ"ד, ובהיותו בחור צעיר ה"י אחד ממשכילי עיר
לבוב שהתגורר מלחמה עם הגאון בעל ישועות יעקב וצ"ל כנודע, אולם אח"כ נשא
אשה בעיר מינסק, וישב שם כל ימיו וה"י מן הבע"ב החשובים דשם, ושקיל וטרי
בשו"ת עם הגאונים רע"ק איגר וחתנו בעל חת"ס וצ"ל ועם ר' אלעזר לאנדא אבד"ק
בראך, ור' צבי הירש חיות אבד"ק ואלקווא, ובעל חמדת שלמה אבד"ק ווארשא. ראה
בס' תשובות רע"ק איגר סימן קע"ז, ובס' שו"ת חת"ס חו"מ סימן כ"ה, ובספרו זכר
ישעי' הנדפס אחר מותו בשנת תרמ"ב, פרשת גדולתו וחכמתו כתוב בס' רבני מינסק
וחכמ' צד 30, נדפס ממנו מכתב בס' והמה בכתובים, נפטר בעיר מינסק ביועש"ק
כ"ה אייר תרי"ב לפ"ק. ונוסח מצבתו קצרה וכה תאמר, רבי זכרי' ישעיהו הכהן בן
הרב ר' מרדכי צ', ממשפחת יאָללעס סלעמכערג, עלה השמימה ביום וועש"ק כ"ה
לחודש אייר תרי"ב לפ"ק—(שם צד 46)—הספידו הרב ר' דוד טעבלי מדיא דק"ק
מינסק בספרו דברי דוד חלק הדרושים (דפוס ווילנא תרמ"ז). ובשנת תרמ"ב נדפס
ספרו זכר ישעי' ע"י בנו, בו שו"ת וחידושים על הרמב"ם (בעיר ווילנא):

ובעיר מינסק דר בנו הקצין ר' ויסמאן הכהן יאָללעס אחד מחשובי העדה וחכמ'.
והוא ה"ל ס' זכר ישעי' הנ"ל, והח' ר' בן ציון אייזענשטאט חקידש למענו
ספרו רבני מינסק וחכמ' שנדפס בוויילנא תרנ"ט לפ"ק, ובראש חס' כתוב לאמר, יובל
שי לכבוד הרב הגאון הגביר האדיר, השוע והגדיב הנעלה, רב תהלות ורב יחס אחד
טראשי עדת ישורון, במינסק המתנוסס בח' לתפארת מו"ה ווסמאן הכהן יאָללעס הי"ד
בן הרב הגאון הגדול החכם הכולל אוצר התורה והמדע מבני בניו של הבית הודש
כבוד שמו זכרי' ישעיהו זכרו לטוב—עד כאן לשונו שם:

ג) הרב ר' ארי' לייב אבד"ק סוויירן, סכאָהל, הנובער בן רבינו, מחס' ופני ארץ.
נולד בשנת תע"ה בעיר ליסקא, ונתגדל ונתחנך על ברכי אביו הגאון, ושאל
מים של תורה ממעיני יהושע, ואח"כ למד ג"כ בישיבת הגאון ר' צבי הירש ד"ל
אבד"ק האלבערשטאט, בילדותו נשא אשה את העלמה מ' רחל בת הרב ר' יחיאל.
מיכל האלבערין אבד"ק ברעזאן בגאליציא המורחית א. בימי חורפו ה"י אבד"ק סוויירן.
ובשנת תצ"ט כתב משם תשובה אל הגאון אבד"ק ראהטין כ. בשנת חקכ"ה נתמנה
להיות

ה) אולם בהרצון. האקדמיה שנת תרס"ד צד 824 שם כתוב בקרת על ס' זכרונות הנ"ל רש' י'
הרבה להעיד על רביו ואין כאן מקומו וז' מקום הדפוס מסומן אני אם לבוב או שרעשבורג ו'
ס) נקרא ג"כ בספרים ר' טובי' יחיאל מיכל הלמערן ונפטר ברעזאן שנת ת"ק: ב) נמצאה בכ"י

להיות ר"ם בעיר ספרדים להיות לעזר לאכיו הגאון ועל מקום אחיו הרב ר' ישכר בעריש שנפטר באמצע הדרך בבערלין כנ"ל, ובשנה השני' לביאתו שם כתב ב' תשובות, אחת להרב ר' ישראל ליפשיץ אבד"ק קליווא ביום ז' סבת תק"ו, ואחת להרב ר' משה חריף סג"ל בראנדיס אבד"ק מאגענצא ג', ובשנת תק"ח ביום ו' אדר כתב עוד תשובה אחת להרב ר' ישראל ליפשיץ הנ"ל, ומסיים בזה"ל, נאום הק' ארי' ליב בלאאמ"ו הגאון המפורסם מוהר"י גר"ו העומד על התורה ועל העבודה מה פותבא רבה ק"ק פפר"ם יע"א, ואמ"ו הרב הגאון גר"ו שורס בשלומו הטוב עכ"ל. ראה בס' שו"ת אור ישראל סימן ג'—נ"ט ע"ש. ובאמצע שנת תק"י חזר לכדינת מולין שנחלק לאבד"ק סקאהל בבאליציא מורחית ועבר דרך עיר גלוגא בחוה"מ פסח והסכים שם על ס' כתנות אור לר' מאיר ווארמזיר, ושם התראה סא"ם עם הרב ר' צבי הירש ז"ל נכד החכ"צ שאח"כ הי' אבד"ק האלבערשטאט, בערלין, ואז אכל שם על שולחן חותנו ר"ם כהן בעיר גלוגא:

בשנת תקי"ד כאשר נחלקו חכמי עיר ברעך אודות אשה אחת שלא היתה יכולה לטהר עצמה לבעלה שהגאון ר' חיים צאנזר ז"ל, אסרה על בעלה והגאון אבד"ק הורח"ב ר"י הלוי איש הורוויץ החזירה והגאון הנ"ב הי' כמקיץ ביניהם, ראה בס' שו"ת גו"ב מהדו"ק יור"ד סימן מ"ה, אז נשאל גם רבינו הרב ר' ארי' ליב אבד"ק סקאהל אודות זה והוא השיב להתיר, ותשובתו נשארה בכת"י, ראה בס' כתבי הגאונים צד 68.—וביום כ"ו אייר תקט"ו כאשר נתאספו להקט גאונים על יומא דשוקא בעיר ברעך והחרימו שם את כת פראנק ימ"ש אזי גם הוא נמנה עמם, וחכם על החרם בזה"ל, הק' ארי' ליב בהגאון מ' יהושע אבד"ק סקאהל והחרם הלז נקרא בשם, חרב פיפיות ונדפס בס' פראנק ועדתו מאת קרויזהאר:

בשנת תקט"ו סדר גט כריתות עבור הרה"ג מוהר"ר יהושע העשיל הלוי איש הורוויץ אבד"ק יוועסוף לגרש בו את אשתו מ' וויטא בת הרב ר' צבי הירש אבד"ק אָפּאָטשנא, הילדעסהיים הנ"ל (אות א') אשר אביו הרב ר' אביגדור הי' דודו של הגאון הנ"ב כנ"ל, ומסר הגט בע"כ ע"י שליח—בהסכמת כל חכמי ברעך, ובראשם הרב ר' יצחק הלוי איש הורוויץ אבד"ק הורח"ב הנ"ל דוד המגרש, ואח"כ נשא אשה אחרת בת הרב ר' ארי' ליב בן הג"מ ר' אברהם ר' חיי"ש מלובלין הנ"ל בפרק ב' הערה ד', ואחרי עבור עשרה שנים להמעשה הזאת קם הגאון הנ"ב אבד"ק פראג וערער על הגט הנ"ל, אולם הרב ר' יצחק הלוי איש הורוויץ הנ"ל חשף זרוע עוזו וכתב תשובה ארוכה להתיר הגט ולהצדיק את המסדר הרב ר' ארי' ליב בן רבינו הפני, ראה בס' שו"ת גו"ב מהדו"ק אה"ע סימן ע"ה—ע"מ, מהדו"ת אה"ע סימן קי"ב, שו"ת גבעת פנחס סימן כ"ט—ל', תפארת צבי אה"ע, ועוד בספרי תאחרונים, ובסוף שנת תקכ"א נסע שוב לסדינת אשכנז שנחלק לאבד"ק הגובר ז"ל, ועבר דרך עיר בערלין והסכים שם על ס' שולחן עצי שטים להגאון בעל מרכבת הפשנת ביום ו' חשון תקכ"ב ובשנת תקכ"ג נסע דרך עיר הגובר הרב ר' שמעון די גילררין מע"ק צפת חובבי"א (הנ"ל בפרק ה'), ורבינו בעל פני ארי' נתן לו ג"כ סכת מליצה ביום ג' כ"א כסליו תקכ"ג לפ"ק וז"ל המכתב, כ"ה, מי ראה אלו יוצאין ואין יוצא עמהן, וכבר זכה משולחן גבוה מכבוד הגאונים המפורסמים חכמי תומן

בעיר אמסטראם, ראי' שם ג' ראי' בכת"י בעיר אוקספורד: ד' יליד עיר מלוצי זאנו חרש: (ה) הקאנדידאט השני על כסא הרבנות דק"ק הגובר הי' הרב ר' מרדכי אייבשיץ בן הגאון מהר"א ז"ל, ראה בספרי גזלת יוחנן ח"ב: 1

הזמן, וביחוד מכבוד הוד תפארת ישראל אאמ"ו הגאון המפורסם זצ"ל וכולם יעידון ויגידון ביקר סהדותא של החכם הכופלא מ"ו שמעון די גילדרין. וכודאי דבריהם אין צריכים חיזוק, וביותר שפיו יוכיח, ובאחי כיהודא ועוד לקרא להמליץ בעדו, ודברי המצוטטים יחזיקו מרובה, היום יום ג' כ"א כסליו תקכ"ג לפ"ק. גאון הק' ארי' ליב בלא"א מ"ו הגאון האמיתי בעל ספרי פני יהושע זצ"ל לע"ע חו' ק"ק הנובר והמדינת יע"א ה'—בשנת תקכ"ז רעשו גאוני הדור אודות "הגט מקליווא" ורוב גאוני הדור ההוא עמדו לימין המסדר הגאון ר' ישראל ליפשיץ ז"ל אבד"ק קליווא (הנ"ל אות ב) ונדפסו תשובותיהם בס' אור הישר וסי' אור ישראל, וגם ממנו נכתבו ב' מכתבים, ראש להלן פרק ח'—ובשנת תקל"ט כתב סי' פני ארי' על מס' ב"ק וצריך אותו לספר אביו סי' פני יהושע ח"ד על מס' חולין. מכות. שבועות. ומהדו"ב על סדר מועד וקצת על מס' ברכות ולקוטטים על סוד חו"מ, כל הכתבים הללו הי' מונחים אצלו והוא שלחם להרב ר' יהודא ליב פרידבורג תלמיד אביו. דיין בפירדא. שהוא ידמיסם שם בעירו, והרי"ל כתב השגות על סי' פני ארי', והוא וכנו הרב ר' ישכר בעריש השיבו על השגותיו, ושלחו אליו שידפיס הכל. גם הרב ר"י בעריש כתב ג"כ מעט חידושים להדפיסם בס' פני יהושע הלזה למען יזכר שמו בספר זקנו, והרב רי"ל הנ"ל לקח ג"כ הסכמה מבעל פני ארי'. והתחיל להדפיס הס' הלזה בשנת תקל"ט בפירדא אבל נפטר באמצע ההדפסה ונגמר הס' בדפוס ע"י בנו הרב ר' אברהם פ"ב בשנת תק"מ שם, (ראה לעיל פרק ו' נו' 4) אבל זה הס' פני ארי' הנדפס הוא אך מעט מחידושי הרבנים שנשארו אחריו בכת"י, ומחן אשר היו למראה עיני המונחים בבית אוצר הספרים ראָזנשטאל באמסטרדאם ה'. ואלו הן. א). חידושים על מסכתות. ב). חידושים על סדר ובי' או"ח. יור"ד. חו"מ. ג). שו"ת בסו"ר שנת חצ"ט ה'. ד). דרשות ופסולים על תנ"ך, ומהכת"י הללו נעחקו העתקות וגמצאו במקומות אחרות, ראה בס' אנשי שם צד 244, ובהקדמת סי' כתבי הגאונים:

ורבינו בעל פני ארי' ישב על כסא רבנות בהנובר כ"ח שנים. ובשנת תקמ"ט כאשר נעשה בן ע"ה שנים נפטר והלך לעולמו ביועשיק ח' אדר ונקבר ביום א' י' אדר תקמ"ט, והלך בכ"ח הזה אל קברו:

זה נוסח מצבתו בעיר הנובר—Nr. 262. (M94).

פני ארי'—שבר ונחלה אנושה חרות בעט כופר. תכתב זאת לדור אחרון פה אשר הגה כאמרי שטר. נצטנו תעלומות חכמה הקיצו ורננו שוכני עפר, הורד עדינו ותפארתנו הלוא גבוש ונחפר, גייבכ בשכרון מתנים גויעתו בעדנו תכפר, מאתנו נננו ארון הקודש וניתן לחפור חפר. ס"ג חכם חרשים. גבון לחשים, מגוע ישישים, מקור חכמה ותבונה, כבוד אדונינו מ"ו הרב הגאון הגדול האמיתי המפורסם מוהר"ר ארי' ליב זצ"ל בעל המחבר ספר פני ארי' בן הרב הגאון הגדול האמיתי המפורסם מוהר"ר יעקב יהושע זצ"ל בעל המחבר סי' פני יהושע אשר הלך בעקבות אביו למד ולימד דעת

את

(ה) המליצה זאת היא בכת"י בעיר אמסטרדאם בבית אוצר הספרים ראָזנשטאל : (ז) תשובה להרב' יחזקאל מ"ר יהודא הלוי חירשל נר"ו סוכן בבית אוצר הספרים הנ"ל שהשאל לי הכת"י הללו ובה כתב מליצה הנ"ל לעבודתי : (ח) בראש תשובה כתוב לעברי "השו"ת הזאת שלחתי להרב אבד"ק ראָזנשטאל ונתת אעתיק דברי הרב מראה"ן אלי"—ומעתיק שם תשובת הרב מראָזנשטאל בלי הזכרת שפיר

את הזם הרביץ חורה בכמה קהלות וביותר בק"ק פראנקפורט-דמיין.
האיר עיני תלמידים השונים בהלכות גדולות, ורוח השמש מה קהלתינו
כאן הורה רבי עשרין וחמניא שנין עד יגוע לא יסור תומתו, לא נסחמו
מצינות בינה, עד שבה הרוח אל אשר נתנה, ופלה ארי'
השמימה עסיק ח' אדר, ונקבר ביום א' י' אדר תנצב"ה:
ובפנקס דח"ק קברנים בעיר הנובר כתוב לאמר,

יזכור אלהים את נשמת ארי' דבי עלי מזה בן מזה אדונינו מורינו
ורבינו הגאון הגדול המפורסם מוהר"ר **ארי' לייב** בן הגאון
הגדול המפורסם מוהר"ר **יעקב יושע** זצ"ל הרביץ חורה בישראל
בכמה קהלות וכאן הורה רבי עשרין וחמניא שנין גדר ועמד בפרץ
בילדותו וכונותו מסתברא, עד יציאת נשמתו הקדושה ריחו לא נמר,
בתורת ד' קלע אל השערה ולא יחמיא וכבר יצא לאורה אחד מחיבוריו
הקדושים ספר פני אריה, ועוד המה בכתובים חבילות בחריפות ובקיאות,
ויגוע ויאסף אל עמיו, עלה ארי' אל אלהים, תנצב"ה עם שאר צדיקים
וחסידים עולם אמן:

יצאה נשמתו הטהורה עסיק ח' אדר ונקבר ביום א' י' אדר חקמ"ט לס"ק:
הספדים נדפסו עליו בס' עולת חודש ח"ג לרש ח', ובס' זאת יאיר חדש מהגאון
ר"א קליר בעל ס' אור חדש, והסכים על ספרים הללו—כחנות אור,
שולחן עצי שטים, יוסף אומץ, עטרת צבי, עמודי בית יהודא, עטרת ראש, לשם זבת,
משנת חכמים, רגל ישרה, פני יהושע, מספר צבאם, נאווה קדוש, מסלול ביום כ"ד
טבת תקמ"ח, וכנראה היא היתה הסכמתו האחרונה:
אשרתו הראשונה ס' רחל בת הרב ר"י מיכל הילפערן מברעזאן נפטרה בחייו ביום
ב' י"א אב דשנת תקל"ה לס"ק:

זוה נוסח מצבתה

Nr. 261 (M 34 B) ותמת רחל בדרך אפרתה, אשרי לה ואשרי לנשמתה,
שהיתה צופי הליכות ביונה, והלכה בדרך עקבות אבותי היא האשה הרבנית,
אחת מנשים צדקניות, והחסידה מרת רחל בת הרב הגאון החסיד מוהר"ר
יהואל מיכל זצ"ל, היא היתה אשת הרב הגאון המפורסם מוהר"ר
ארי' לייב נר"ו אב"ד דקהלתינו, נפטרה בליל ב' י"א אב תקל"ה לס"ק,
ונקברה למחרתו ביום ב', נשמתה תהא צרורה בצרור החיים:

אשרתו השנית הרבנית מ' אירל היתה בת הרב הגאון ר' חיים יונה תאומים
אבד"ק ברעסלאוו והיא האריכה ימים אחריו ונפטרה בשם טוב ביום א'
דף אייר תקנ"ח לס"ק:

זוה נוסח מצבתה

Nr. 268—ס"ג האשה הרבנית הצנועה המלומדת מרת אירל בת הגאון
האמיתי המפורסם מוהר"ר חיים יונה זצ"ל היא היתה אלמנת הגאון
המפורסם מוהר"ר ארי' לייב אב"ד דקהלתינו א' כ"ז אייר תקנ"ח לס"ק.

והנה באותו צדיק לא נאמרה בו-מיתה כי הניח אחריו בנים ברוכי ד' אשר נשתלשלה מהם משפחה אדירה של רבנים גדולים מפורסמים בישראל, ואסדר מה תולדות בניו ונכדיו עד ימינו אלה עד מקום שידי מגעת כיד ד' הטובה עלי, רבינו בעל פני ארי' הוליד ב' בנים וג' בנות, ואלו הם: א. הרב ר' יחיאל מיכל נקרא ע"ש חותנו הראשון, ב. הרב ר' ישכר בעריש נקרא ע"ש אחיו שנשטר בעיר בערלין כנ"ל. וג' בנותיו אחת היתה נשואה לגיסו של הגאון ר' יעקב קאצינעלבוין אבד"ק איטונגען (בנו ר' ליוור ק"ב ה"י חתן ר' רפאל הכהן אבד"ק אה"י) והרב ר' שמשון איגרא אבי תגאון ר' משולם איגרא. היינו שאשת הרב ר' יעקב ק"ב הנ"ל ואשת ר' שמשון איגרא אחיות היו ואחיהן ה"י חתן בעל פני ארי', והנה תולדות בנו הרב ר"י מיכל הג"ל ותולדות ושמות בנותיו וזמן ומקום טטירתן כ"ז נעלם ממני כעת, רק בתולדות בנו הרב ר' ישכר בעריש ארטיב הדיבור פה בע"ה. וכה החלי. הרב ר' ישכר בעריש נולד לאביו בשנת תק"ו לפ"ק בעיר פפד"ם בהיות אביו ר"מ בשם. ונתחנך על ברכי אביו הגאון ורדה דבש של תורה מגוית הארי', ואביו הגאון השפיע עליו מחכמתו במדה גדושה כי אהבו מאוד כי בעודו נער הראה כשרונות מופלאים וניכר כי לגדולות נוצר כי חננהו ד' בוך השכל וחשוקה גדולה ללימוד, ואח"כ למד בישיבת הגאון ר"צ הירש אבד"ק בערלין והוא האציל עליו מחכמתו לא לבד בחכמת התורה רק העיר את לבו לשקוד ג"כ על דלותות שארי חכמות. וכן עשה והעמיק הרבה בחכמת התכונה ולמד חכמה זאת אצל התוכן ר' רפאל סג"ל מהנובצר מח"ס תכונת השמים (נדפס בהנובצר שנת תקס"ו-תק"יז). והרב החכם ר' משה מענדלזאן ז"ל י. בספרו פני תבל צו 250 אמר בשם אביו בזה"ל, ואבי העיד עליו בשם רבו הנ"ל יא. שה"י ר' בעריש יחיד בדורו בחכמת התכונה עכ"ל, ותלמידו של ר' בעריש ה"י הרב ר' שמעון וואלשט מח"ס נאזה קודש על ה"י קיה"ח להרמב"ם ז"ל (דפוס בערלין תקס"ו) ואבי ר' בעריש הוא רבינו בעל פני ארי' הג"ל הסכים על ס' זה. וגם הוא בהסכמתו הזאת העיד על בנו ר' בעריש כדברים הללו, ולכן יצא שמו הטוב על כל המדינות והתחתן עמו הגאון ר' יצחק סג"ל הורוויץ אבד"ק אה"י ונתן לו את בתו מ' גיטל לו לאשה והגאון הנ"ל ברך את בתו תחת החופה שה"י לה בנים עם בעלה כיעקב אבינו ע"ה וגם ברכה באריכות ימים, וברכות אותו צדיק נתקיימו כי ילדה לבעלה י"ב בנים ובת אחת כיעקב אבינו ע"ה וגם האריכה ימים ונפטרה בת צ"ה שנים כעובדא להלן:

ובשנת תקל"ט כאשר הו"ל אביו ספרו פני ארי' והרב רי"ל פרידבורג כתב עליו השגות אזי חגר מתגיו לכבוד אביו ולקח העט בידו והשיב על השגות הללו, וכתב ג"כ פלפול ארוך בדברי זקנו הפג"י וכ"ז נדפס בסו"ס פנ"י חיד כנ"ל-ואחר גויעת הארי' הוא אביו הגאון זצ"ל נחקבל הוא למלאות מקומו להיותו אב"ק הנובצר, וביום ז' של פסח דשנת תקס"ט דרש שם דרשתו הראשונה. ובמשך ימי חייו גמר את הש"ס כ"ח פעמים, ובשנת תקס"א נתחתן עם הגאון ר' משולם איגרא היינו כי בן הגאון ר"מ איגרא גיסו לקח את בתו. וגם נשחרך עם הגאון ר"צ הירש אבד"ק בערלין, וכשנת תקס"ג

ס) כרי רפאל סג"ל מהנובצר נדפס באור על פרק א' מה"י קיה"ח להרמב"ם ז"ל בס' יד החזקה ח"א ופס' ויילגא תרס"ד, אבל לא אוכל לברר אם ח"א רק הצתקת מספרו הנ"ל, או נצחק מכתיו כי מספרו הנ"ל עדיין לא ראיתי. עד הנח: י) אביו הגאון ר"מ מענדלזאן פרינקסדער ה"י תלמיד תגריי אייבשיץ, וה"י ג"כ רבצ"ק אלטונא ראה בפטרי גדולת יוהנתן ח"א פרק ג' (עו 39). והעמיד פריי מבערלין אתר ה"י ששמו כשמו: יא) הוא ר' רפאל סג"ל הנ"ל.

תקסיג בהיותו בן ג' שנים כאשר גמר את הש"ס כ"ח פעמים הלך בכ"ח האכילה ההיא אל קברו. ונפטר בשם טוב ביום א' דר"ח כסליו תקס"ג לפ"ק בהנובער :

זה נוסח מצבתו—(M 39 A) (Nr 234)

האדם הגדול נור החכמה הכולל כל מדע ותבונה, פ"ג הגאון המפורסם העניו והחסיד הבקי בכל חדרי תורה הרב המובהק כבוד מוהר"ר **יששכר בעריש** זצלה"ה אשר שמש בקודש והאיר שמשו פה ק"ק הנובר זה ארבע עשרה שנה יום ולילה לא שבת לא מש מתוך האהל ואסף בחכמה ובדעת, במופצות ודעת, להורות לבני ישראל, ירד לאמת, בוקע ועולה כיון פתיחן ל' בן הגאון האמיתי החריף הבקי המפורסם בכל הארץ ארי שבחבורה מוהר"ר ארי' לייב זצ"ל בעה"מ ס' פני ארי' אשר אור תורתו זרח לפנינו בישראל במקום הזה, והוא זכה לימי חשיבה בשנת ע"ה ללידתו גוע, אבל אשמים אנחנו כי בא השמש וכבה אור תורה שלא בצונתה, ה"ה אד"מ **בעריש** זצ"ל, ה"ן אראלים צעקו חוצה, כל אשר יעבור במקום הזה ידוה לבו ויבכה בטר נפשו, הוי גוע צדיק יסוד עולם בשנת ג' ללידתו בשנת תקנ"ל ב' לחודש אב, ונפטר ה' אדר"ח כסליו שנת תקס"ג, יהא מליץ יושר בעדנו לפני מלך בורא ארץ ושמים, תהא נשמתו צרורה בצרור החיים :

בצד השני.

יש שכ"ר למצולתו, ע"כר שכ"ר חלף עבודתו, שומע אמני אל הגות לבו תבונות בחכמתו, כבוד אומר כולו דורש טוב לעדותו. ר' אשון למקראי העדה ביקר חפזת גדולתו, בכל דרכיו משכיל למצא אורחות חיים וזח תאותו, עוד נשמה באפו עד כי גוע לא סר תומתו. רוח ד' דבר בקרבו עד כלותו, וידע דעת עליון הגה ברוחו לדעת תורתו, עמר מצותיו והתהלך אתו מבוא ועד צאתו, עשך כמים לב כל איש בלכתו אל ארץ החיים כ"מ ירדו דמעה מעפעפי עינים ודמעות על לחיים, קיזעקו זעקה גדולה ומרה בחוצות כל ברכים, אבינו עזבנו במחשכים קול יללה נשמע השמים, יג :

ובפנקס דח"ק קברנים בעיר הנובער כתוב לאמר.

ינובר אלהים את נשמת חיים נשמתו הקדושה והטהורה אדונינו מרינו ורבינו הגאון הגדול המפורסם החכם הכולל כל חכמה וכל מדע הבקי בכל חדרי תורה העניו והחסיד מוהר"ר **יששכר בעריש** זצלה"ה בן הגאון האמיתי החריף והבקי החכם מוהר"ר ארי' לייב זצ"ל אשר זרח שמשו פה בעיר הזאת כי שרת ושמש בקודש וזאת התורה אדם כי ימות באהל לא מש מתוך אהל של תורה ושמש יששכר באהלו לדעת את ד' והעמיד תלמידים הרבה בחור

(ג) בנו הרב ר' שמואל אב"ק אמסטרדם חצמיד את המצבה לכן הרח תרומים על שכו על המצבה :

בתורת ד' היתה הפצו דבר וחצליה ועשה פרי עץ חיים בכתבי קודש אשר לו בכתובים הרבה מאוד בשפה ברורה ידבר, ובזאת בא אל הקודש פנימה. ועל כל זאת גדלה יראתו ופנותותו בהיותו עניו מכל אדם נפשו כעפר לכל. גוע ויאסף אל צמיו עלה לשמים בקדושה ובטהרה ויצאה נשמתו הקדושה ביום ה' אדר"ח בסליו תקס"ג ויקבר בו ביום תנצב"ה עם שאר צדיקים וחסידי עלין אמן (י):
וזהנה הגם שהוא הי אטר יד וכתב רק בידו השמאלית בכל זאת השאיר אחריו ברכה הרבה כתבים חידושים בהלכה. ואגדה. ושו"ת. ובחכמת החשבון. וכולם נשארו בכת"י וקצת מהם נמלו ליד המח"ס כתבי הגאונים עיי"ש בס' הג"ל:

ואלו הם.

א. **חיבור** על חל' קי"ח להרמב"ם ז"ל. בו העמיק הרבה במלמול וסברה ישרה ובחכמות התכונה. ב. חידושים על מסכתות ע"ד זקנו בעל פני יהושע ז"ל. ג. שו"ת להלכה ולמעשה שהשיב להשאלים ממנו דבר ד' הלכה ברורה. ד. דרשות בהלכה ואגדה. שדרש בשבתות ומועדי השנה. והספדים על גדולי הדור. ה. פירוש על חנ"ך בדרך פשט. ו. חידושים על ד' חלקי השו"ע. ז. ענינים וכללים חדשים בחכמת התכונה והחשבון. נשארו ביד נכדיו. וכולם נשארו בכת"י. והגם שלא השאיר אחריו חיבור בדפוס עכ"ז הניח אחריו שם טוב מכיון שנשתלשלה מהם משפחה רבה ומפורסמת. ונכדיו היו מפורסמים בשמם ובמעשיהם הטובים:

ואלה מטת בני יששכר.

א. **בנו** בכורו הרב ר' יצחק יהושע בערנשטיין חתן הקצין ר' נפתלי הכהן ראפיפורס מבראדי אחי הקצין ר' זלמן פערליס משם. ר' יעקב יהושע גפטר בבראדי בן ע' שנים בשנת תק"ץ לפ"ק. ב. ר' יצחק בערנשטיין. גפטר הנ"ל בן ס"ח שנים בשנת תקצ"ה לפ"ק. ג. ר' יחיאל מיכל בערנשטיין. גפטר ג"כ שם בן ס"ט שנים בשנת תקצ"ט לפ"ק. הוא הי אבי הקצין ר' ארי' ליבוש בערנשטיין אבי הקצין ר' יעקב נפתלי הירץ בערנשטיין מלבוב. אשר זהר"צ בעל דברי חיים אב"ד דעיר מולדתי צאנו חדש בקרו בביתו בהיותו בעיר לבוב. ושתי תשובות כתב לו בספרו שו"ת דברי חיים ח"א סימן ה'. וח"ב אור"ח סימן ל"ה. עוד נדפסה לו תשובה בס' שו"ת בנין ציון החדשות מהגר"י עטלינגער אבד"ק אלטונא סימן קס"ג. ונדפס ממנו מכתב בס' שם עולם ליהודי רצ"א טעללער צד 31 עיי"ש-והוא הי חתן הקצין ר' שאול סג"ל לעווין מקארלין (ד"ק צד 212). ולו שתי בנות אחת אשת ר' זלמן לאנדא מלבוב. ושטה מ' סויבא. ראה בס' שלשלת היחס למשפחת אורנשטיין-ברודא. גפסחות מ"ה צד 8 (דפוס ווארשא תרצ"א). והשנית היתה אשת ר' שמואל שימחאווטש אבי החי דר' יעקב נפתלי הירץ שימחאווטש שמת בבערלין בחודש סיון תרס"ה. ואשת ריב"ה בערנשטיין הנ"ל שמה מ' וויטא. ונפטר הקצין ריב"ה בערנשטיין בלבוב בחודש שבט תרל"ג. והספידו הגאון אבד"ק לבוב ז"ל בספרו שו"ת בית יצחק בקונטרס צלעות הבית סי' ו'. ד. הרב הגאון המפורסם ר' שמואל בערנשטיין מהג"ל הערה י"ב) נולד בשנת תקל"ג. ובשנת תקמ"ח נשא אשה את הרבנית מ' ריו"ל.

יג) זה המצא נקרא מנקט הזכרה בשמות:

רִיזִיָּל בֶּת הַגָּאון ר' יַעֲקֹב מֶשֶׁה אַבְדִּיק ווִילְהֶען אַמְשְׁטֶרדָאם בֶּן הַגָּאון ר' שְׂאוֹל אַבְדִּיק אַמְשְׁטֶרדָאם. בִּשְׁנַת תַּקס"ב נִתְקַבַּל לְאַבְדִּיק גְּרָאָנִיגְעֶן, וּבִשְׁנַת תַּקס"ו לְאַבְדִּיק לֵעֲוֹאֲרֶזֶן. וְאַחֵר מְטִירַת חֻתְנֵוּ בִּשְׁנַת תַּקע"ה נִתְקַבַּל לְאַבְדִּיק אַמְשְׁטֶרדָאם, וּבִשְׁנַת תַּקע"ז נִתְקַבַּל לְאַבְדִּיק אַמְרֶסְפּוֹרֶט וְשֵׁמֶשׁ נִכְתָּר הַרְבֵּנוֹת בְּשֵׁתִי הַקְהֵלוֹת בִּיְהוּדָה. וּבִשְׁנַת תַּקע"ט כִּאֲשֶׁר יָצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלִיעֵל לְהַדִּיחַ אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבֵי אֶרֶץ אֲשֶׁכְּנוּ לִבְנוֹת הִיכָלֹת (טַעַמְפֶּל) וּלְשׁוֹרֵר בַּעֲגוֹב בִּשְׁעַת הַחֲפִלָּה, וּלְשִׁנּוֹת נוֹסַח הַתַּפִּלָּה, וְעָזְרוּ יָצְאוּ כָל גְּדוּלֵי הָדוֹר נְגִדִים וְהַסְרִידִים מִכָּלל יִשְׂרָאֵל, אִם הַגָּאון ר' שְׂמוּאֵל בַּעַרְנֶשְׁטֵיין חֲגַר מַתְנִיד וְעַמֵּד בְּפֶרֶץ לְהִגֵּן עַל אֶרֶצוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁטַפּוּ מִיַּם הַיּוֹדֵנִים לָשֶׁם, וְרָצוֹן אוֹתוֹ צָדִיק גַּתִּיִּים כִּי עַד הַיּוֹם לֹא נִבְנְה הִיכָל בְּמִדְיַנַת הוֹלָאנְד, וְהוּא כָתֵב מִכְתָּב אֶרוֹךְ עָזְרוּ בְּיוֹם כ"א שְׁבַט תַּקע"ט. וּמִכְתָּבוֹ הוּא יוֹתֵר אֶרוֹךְ מִכָּל מִכְתָּבִים שֶׁל גְּדוּלֵי הָדוֹר הַהוּא שְׂנֹדֶסֶט בֶּס' אֱלֹהֵי דְבָרֵי הַבְּרִית, גַּם שָׁלַח לְהַאֲמִירוֹת הַרְבֵּה כְּתוּבִים בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁכְּנוּ אוֹחֲזִים זֶה אֶבֶל לֹא נִדְפְּסוּ. עֵינַי בֶּס' הַגִּיל סוֹף חֵלֶק דְּהִיִּק דִּף צִי"ט. יֵשֶׁב עַל כֶּסֶף הַרְבֵּנוֹת כִּי שְׁנִים, וְהֵלֶךְ לְעוֹלָמוֹ בֶּן מֵיז שְׁנִים וְאֵז נִלְכְּדָה בֶּס"ד רִגְלִי, וְנִפְטָר בְּקִדּוּשָׁה וּבִטְוָה בְּיוֹם ו' ד' טַבַּת תַּקע"ט לַפִּיָּק בַּעִיר אַמְשְׁטֶרדָאם:

וְזֶה נִוְסַח מִצְבָּתוֹ שֵׁם (וְהַעֲתִקְתִּי בַּעֲצָמֵי טַעַל מִצְבַּת קִבְרָתוֹ)

שְׁלֹמֹם רַב לְאוֹהֲבֵי תוֹרָתוֹ וְאִין לְמוֹ מַכְשׁוֹל, זָכְרוֹן לַיּוֹם אַחֲרוֹן—שְׁקִדָּה עַל דְּלִתוֹת הַחֲכָמָה יוֹם יוֹם בְּצִלָּה שְׁכֵנָה. מִיֻּדַע לְבִינָה קִרְאָה לֶךְ גִּתּוֹן חֲכָמָה וּמִדַּע אֲשֶׁר שְׁאֵלָה, וּבַחֲכָמָה פִּיךְ סִתְחַת תּוֹרָה וּמִצּוֹת לְבֵית יַעֲקֹב הוֹרֵעַת, אֵלֶּה צֶאֱן קְרִשִׁים בְּאַמּוֹנָה רַעִית אִמַּת לָהֶם הוֹרִית, לֹא יִרְאֵת מִפְּנֵי אֶת גּוֹיִךְ לְמַכִּים גִּתָּה, וְכִכְרֵךְ לְדוֹר וּדוֹר יַעֲמִיד בֵּיתְךָ בְּתִבּוֹנָה כּוֹזֶנֶת, צִדִּיק בְּקֶלֶךְ רַב בְּשֶׁרֶת חֲמִים הִלְכָת בְּלִבְבֶּךָ אִמַּת דְּבָרָה. לֹא חִפְזָה אִם תִּשְׁכַּב וְעֶרְבָה שֶׁנֶּחֶךְ בִּירְאָתְךָ כֶּסֶף לֶךְ הַכִּינּוֹת:

אֱלֹהֵי קִצּוֹת שְׁבָחֵי אִישׁ חֲכָם חֲרָשִׁים עֲטַרְתָּ רֹאשֵׁנוּ כְּבוֹד קִשְׁתְּ הָרַב הַמְּפֹרֶסֶט מוֹהֲרֵי שְׂמוּאֵל וְצִלְלִיָּה שֶׁהִי אַבְדִּיק וְרִי"ט בְּקִי אַמְשְׁטֶרדָאם הַמַּעֲטִירָה וְאַמְרֶסְפּוֹרֶט וְאַנְפִּיָּהֶם יַע"א. מִשְׁלִשְׁלֹת הַיּוֹחֲסִין בֶּן שֶׁל קִדּוּשִׁים בֶּן הַגָּאון הָאֲמִיתִי מוֹהֲרֵי יִשְׁטִכְרֵי בַּעֲרִישׁ וְצִי"ל בֶּן הַגָּאון הָאֲמִיתִי בַּעֲהֵמ"ח פְּנֵי אֲרִי וְצִי"ל בֶּן הַגָּאון הָאֲמִיתִי רִשְׁכֵּבָה בַּעֲהֵמ"ח פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ וְצִי"ל בְּלִיל שְׁשִׁי אַרְבַּע לַחֲדָשׁ טַבַּת עֹזְבָה נִשְׁמַתוֹ אֶת גּוֹיָתָה בְּקִדּוּשָׁה וּטְוָה וּבִפְרִישׁוֹת יִתִּירָה. וַיִּבְכּוּ כָּל גִּית יִשְׂרָאֵל אֶת הַשְּׂרִיפָה בְּיוֹם הָרֹאשׁוֹן שְׁשִׁי לַחֲדָשׁ טַבַּת עֹלָה בֵּיתוֹ הָרַמְתָּה לְאֹכֹל מִפְּרֵי טַעַלְלִיוֹ. שֶׁמָּה יִשְׁכּוֹן בְּסִכַּת שְׁלֹמֹם לְאוֹר בְּאוֹר הַחַיִּים וַיִּסְפְּדוּ לוֹ עֲדָתוֹ הַנֶּאֱמָנָה. עָזְרוּ אֶבֶל כְּכֹד בִּשְׁנַת תַּקע"ט לַפִּיָּק, חֲנֻכָּה צ. וַיְהִי לָנוּ לְמַלְיָךְ יוֹשֵׁר בְּמִקְוֶם מִנְחָתוֹ, שֶׁם יִהְיוּ כְּמוֹ פְּרוּשׁוֹת בַּעֲרָנוּ. לְפָנֵי מַלְךְ יוֹשֵׁב עַל כֶּסֶף כְּבוֹדוֹ לְכָסֵּף עַל כָּל חֲסִאָתָנוּ:

נִדְפְּסָם עָלֵינוּ הַסֵּפֶר בֶּס' בֵּית אַהֲרֹן לְהָרַב ר' אַהֲרֹן אַבְדִּיק קוִיל. דְּפּוֹס וְהָרִשָׁא חֲרָצִ"א. דְּרוֹשׁ יִי"ט עִי"ש:

זֶה הַרְבֵּנוֹת מ' רַבְּקָה רִיזִיָּל בֶּת הַגָּאון ר' יַעֲקֹב מֶשֶׁה אַבְדִּיק ווִילְהֶען. אַמְשְׁטֶרדָאם. נִסְטֶרֶה ד' שְׁנִים קֹדֶם מְטִירַתוֹ בְּיוֹם ה' י"ד טַבַּת תַּקע"ה לַפִּיָּק:

וְזֶה

(אשר העחקתי בעצמי מעל מצבת קבורתה)

וזה נוסח מצבתה

תכתב זאת לדור אחרון אשת חיל עטרת בעלה—ד'בות בנות עשו חיל
ואת עלית על כולנה. 'קמו בניך ויאשרוך. 'הללו בשערים
מעשיך עשית. 'רצין אישך תשוקתך מכני אדם במדת טובך ימיפית. 'ידיך לא
אסורות לצדקה וחסד הוגשו בהם ביתך בנית. 'זכרוןך בלב אבות ובנים
הוחק בהם להם מצבת חרית. 'לא תשכח מפיהם ומפי זרעם בהם בשמים
תשמח נפשך אשר פדית. 'זכרון לכולם תהי' זאת קומתך בה לחמר דמית.
'לא תירא נפשך מפחד הוד והדר לבושך בקברך אשר לך כרית. 'הוכן בחסד
כסאך ביראתך ומצותך אשר לך הכינות תחת כנעם חסית. 'הן אלה קצות
דרכי האשה חכמת לב המשובחת בנשים נאה ויפה בדרכי ומעשי ומדותי.
אשה יראת השם הרבנית הצנועה המלומדת היקרה הצדקנית המפורסמת
משלשלת היוחסין. מרת רבקה רייזויל זללהיה אשת הרב המפורסם
מוהר"ר שמואל גרין אב"ד ור"מ בק"ק אמשטרדאם. בקבר היא שבה
ביום ה' ד"י לתושב סבת אל בית אבי כנעוני. יצאה נשמתה חטהורה
בקדושה ובטהרה. ונקברה בשם טוב למחרתו בעש"ק עלתה השמימה
שמה מלחם אבי תאכל פרי מעללי. בכו אותה אישה וזרעה וכל ביתה
אשר נשאה אותם באהבה. היתה דמעתם לחם יומם ולילה ועשו המה
ובית ישראל בכי רב ומספר בשנת יקד"ה היא מ'פני'ג'ים
בעדנו בעמדה:

אוצר החכמה

(ה) בנו החמישי של הרב ר' ישכר בעריש הנ"ל הי' הרב ר' נתן לעוונישטיין אבד"ק
לעווערטוב. נדפסו ממנו חידושים והערות לס' שו"ת גר"ב דפוס ווילנא תרנ"ט.
נולד בשנת תקל"ד ונפטר בשם טוב בעיר לובלין ביום ב' ד' אלול תקצ"ד לפ"ק.
ולו שני בנים ובת אחת אשר ילדה לו אשתו בת הרב ר' ישראל איסר אבד"ק ריטשיוואל
בהג"מ עוזר אבד"ק קאוניץ. ריטשיוואל. ואלו הם. שם האחר ר' אברהם אביש אבי
הרב ר' יוסף לעוונישטיין ז"ל אבד"ק סערעצק מח"ס דור ודור ודורשיו. ושם השני
ר' יצחק עוזר מעיר מעוריטש במדינת פולין אבי הרב דר' ישכר בער לעוונישטיין
רב לעדת הנאורים בעיר לבוב אשר מת שם בשנת תרמ"ח לפ"ק. ובת הרב ר' נתן
היתה אשת התורני ר' אברהם דוד הילפערן אבי הנגיד מוהר"ר ישכר בעריש הילפערן
מעיר טורבין במדינת טולין:

(ו) בנו הששי הי' הנגיד ר' אברהם בעהרענד. נולד בשנת תקל"ט. ובשנת תקנ"ט
נשא אשת מרת רבקה בת הג"מ ר' שמואל וארבורג אבד"ק געלנהחין ומדינת
מצהראלץ גיסו של הג"מ ר' מרדכי כ"ץ אדלער אבד"ק הנובער. ובן כ"ח שנים
הלך בלא כ"ח אל קברו כי נפטר בעיר הנובער. ביום א' ער"ח חמו חקס"ו לפ"ק:

Nr. 256 וזה נוסח מצבתו

מ"נ איש אמונים מגזע ישישים שלשלת היוחסין המפורסם בנן של
קדושים חמים במעשים בחזרה ויראה יגע כל הימים. רבו צרותיו
מעורו ומסובל ביטורים קשים וקבלם בנעמים אורו כב"ה בן כ"ח לא
בא באמצע הימים. ממצות הבורא לא סר צדיק וישר כל מעשיו היו
י"ם שמים. ה"ה הרבני מוהר"ר אברהם בן אמי הגאון המיסלג

חכ"ר

חסיד ועניו מוהר"ר בעריש זצ"ל אב"ד ור"מ בק"ק הנובר
והמדינה בן אמ"ו הגאון הגדול בעל פני ארי' זצ"ל בן אמ"ו
הגאון המפורסם רבן של כל בני הגולה בעל פני יהושע זצ"ל.
ומצד א"ם לבינה תקרא נכד הגאון המפורסם מוהר"ר הורוויץ אב"ד
ור"מ בק"ק אה"ו, זכותם וזכותו יגן על צאצאיו וכל משפחתו ומחותנו
שגמלו חסד עמו בכל עניניו. יצאה נשמתו בקדושה ובטהרה יום א'
ערי"ח תמוז תקס"ז לפ"ק ונקבר בו ביום. שינה טוב יישן גומו
ארצה. ובג"ע תשמח נשמתו ותהי נצבה לקוצר זמן שפעל מצולתו.
שכר הרבה יוכן לנשמתו. בצרור החיים ע"נ אי"ו שרר"ו ושאר
צדיקים וצדקניות שבג"ע א"ס:

- (ז) בננו השביעי ה"י הרב ר' צבי הירש. וביום ד' ס"ז אלול תקנ"ה לקח לו
לאשה את ב"ג מ' עדיל בת הרב הגדול החכם השלם בחורה וביראה
הקצין המפורסם מוה"ר מאיר סג"ל חתן הגאון ר' צבי הירש אבד"ק בערלין—ומן
ומקום פטירתו ופטירת אשתו ותולדותיהם כ"ז נעלם ממני כעת:
- (ח) בננו השמיני ה"י הרב החריף ר' ישראל דוד אשר בשנת תקנ"ט לקח לו לאשה
את בת הג"מ ר' ארי' לייב ברודא אב"ק קאלוועריא במדינת ליטא בן
הג"מ ר' אהרן ברודא אבד"ק הנ"ל בן הג"מ ר' חיים ברודא אבד"ק הנ"ל
מתולדותיו לא נודע לי מאומה כעת יו):
- (ט) בננו התשיעי ה"י הגביר הקצין ר' יוסף בעהרענד אשר ביום ה' ט' אלול
תקס"ד לקח לו לאשה את מ' שרה פרידא בת הג"מ ר' יעקב משה
אבד"ק ווילהען אמשטרדאם הנ"ל. ואמו הרבנית מ' גיטל חתחיבה לתת לו נדוניא
סך ר"ן ארומים עבור מוונות וזותנו הג"מ ר"י משה הנ"ל התחייב א"ע לתת לו
לנדוניא ג"כ סך הנ"ל ואחר ג' שנים עוד הפעם סך הנ"ל ס"ה ת"ק ארומים—והוא
הוליד בן ובי' בנות. הבן ה"י ר' ישכר בעריש בעהרענד נפטך בחיי אביו
בהנובער ביום א' כ"ז מרחשון שנת ת"ר לפ"ק:

וזה נוסח מצבתו—Nr 310

יש' שכ"ר לפועלי צדק זה זכרו לדור דור—פ"ג יפיסית בבני עמך
חסד הוצק בשפתותיך. ש"מח לבן על דרכיך מושב ישרים
אהבת נפשך. ש'שון היית לאביך ביתו תמכת בזרועותיך. כ"נחל שוסף
על אדמה יזלו מים עיני שאריך. נשמת איש חמדות יקר ר"ות. ה"ה
היקר הנעלה השלם במדותיו. כהר"ר יששכר בעריש זצ"ל בן
הרבני היקר הגביר הנעלה כש"ת מוהר"ר יוסף בעהרענד נר"ו.
ותצל נשמתו השמיטה ביום א' כ"ז מרחשון שנת ת"ר לפ"ק תנצבית:

ואשת ר' יוסף מ' אסתר פרידא נפטרה ג"כ בחייו ה' שנים אחר החתונה ביום
י"ג אלול תקס"ט לפ"ק:

פ"ס

(ג) על ר' ארי' לייב ברודא זצ"ל אבד"ק קאלוועריא נדפס הסדר כס' בית אהרן דרוש י"ט, מנחם חיי
ר' אהרן אבד"ק ק"ל נדפס ווארשא תרצ"א לפ"ק, ואם תרא ה"י נכד הנ"ל ברודא זצ"ל לא אוכל
לכרר כעת כי כופרי זמננו מחולקים בזה ולא נוכל להציל מהם דבר ברור, וראה ג"כ בספרו של
בבלאבאן, פלפולת היחס של כ"הס"ח ארנסטיין ברודא צו 48 דמוס ווארשא תרצ"ט:

זזה נוסח מצבתה — Nr 231

פ"ט אשה צנועה ומעלה. אשת חיל עטרת בעלה. לא פעלה עו"ר
 מעודה. ואהובה בעין כל יודעה, יקרה ומחוכמת. ישרה ומושלמת.
 ה"ה האשה מרת אסתר פרידא בת הגאון הגדול המפורסם מוה"ר
 יעקב מישה נר"ו אבד"ק אמשטרדאם נכד החכם צבי ז"ל
 אשת מו"ה יוסף בן הגאון אב"ד מו"ה יששכר בעריש זצ"ל
 יצאה נשמתה באמרה אחיד סמוך לש"ק י"ג אלול ונקברה ביום א'
 ט"ו אלול תקס"ט לפ"ק תנצב"ה:

ב' בנותיו הן. אחת מ' רייזכה אשת התורני המופלג ר' זלמן פרענסדארף
 בהאנובער אבי ר' יהודה פרענסדארף משם. ראה בס' חכמי אה"ו צד 82
 ה"ב. מ' שרה אשת הרב הגאון ר' ישכר בעריש בערנשטיין בן הגאון ר' שמואל
 ערנשטיין (הנ"ל אות ד') אבד"ק אמשטרדאם. בנעוריו ה' דיין בעיר אמשטרדאם
 גם הוא הלך בדרכי אביו ונלחם עם המושעים הרע-בנים המתקנים באסיפת
 דרינשווייג בשנת תר"ה לפ"ק וכתב מכתב נגדם ונדפס בס' קנאת ציון (דפוס
 ומשטרדאם תר"ו) וחתום "יושב על מדין בק"ק אמשטרדאם ואח"כ נתקבל
 אבד"ק האג. ונדפסה לו תשובה בס' שו"ת חרי בשמים. ונפטר שם ביום ח'
 בת תרג"ד לפ"ק ור' יוסף בעהרענד הנ"ל. נפטר בעיר הנובער ביום ש"ק כ"א
 סיון תר"י לפ"ק:

זזה נוסח מצבתו — Nr 264 A

הנה בנך יוסף בא אליך. יקר רוח איך נמהרת צווב גויתך ושוב
 לא תמשול בביתך בשבט נעימתך. וחלו קרוביך עת נפקד להם
 גבר. סופה וסער היו כל ימי חיך. פחד המות לא תירא לבך לפניך
 צדקך יהלך בבואך אל קבר:
 פ"נ תרבני המופלג במעלות ומדות. איש חמודות. אוהב תורה וירא
 שמים. פועל צדק והולך תמים. בנן של קדושים מוה"ר יוסף
 זצ"ל בן אדומ"ו הגאון האמיתי צדיק המפורסם מוה"ר ישכר
 בעריש זצוק"ל שה' אב"ד ור"מ דקהלתינו יע"א. נפטר בשם טוב
 ביום ש"ק כ"א סיון ונקבר בכבוד גדול ביום ב' כ"ג סיון שנת אשרי
 ח'י'ח'ר ותקרב ישכון חצריך לפ"ק תנצב"ה:

זתנו הרב ר' ישכר בעריש אבד"ק האג הנ"ל נפטר בן ט"ו שנים זי"ע ופכ"י:
 בנו העשירי ה' הבחור המופלא ומופלג מ' מאיר אשר נפטר בבחרותו
 בחיי אביו בטוב שנותיו. בן ט"ו שנים ה' ביום פטירתו הוא יום ג' ה'
 אב תקנ"ב לפ"ק בציר הנובער יע"א:

זזה נוסח מצבתו — Nr 263 (M 36 A)

פ"נ בחור וטוב חכם וסופר. נשמתו עפפה אל מקום מחצבתה בחוף
 גדולים אנשי שם שוכנת. ומזיו דעת עליון ניוונת. וי לחאי
 שופרא

שופרא דבלי בעפר אב בחכמה ורך בשנים. בן ס'ו ותלמידו בידו עלה ונתעלה בתוך נטעי אמונים. שכלו לדעת אלה הניצ לדעת נכון כיועץ וחכם חדשים קנקן חדש מלא ישן. שכל את ידו בש'ס ופוסקים. תכתב זאה לדור אחרון ששקעה שמש שלא בעונתה. עז'נ בן יכבד אב עד גוצ לא סר חוסתו. וקיים כיבוד אב בכל ענסי ושרשי. היה הבח' המופלא ומופלג החריף מהר"ר מאיר זצ"ל בן אמ"ו הגאון המפורסם מהר"ר יששכר בעריש נר"י דורח השמש ובא השמש בצהרים עת צרה ומכבה הוכמלו הצרות ביום ג' ה' אב תקנ"ב תנצב"ה י"ו :

ובמנקם הזכרת נשמות ד"ק הנובער כתוב עליו בזה"ל. י"א א"ג וזכ" המופלא ומופלג מהר"ר מאיר זצ"ל בן הרב מהר"ר יששכר בעריש אב"ד וקהלתינו. שה' אב בחכמה ורך בשנים בן המטה עשר לתלמוד. ובקוצר שנים האלה הניצ שכלו ככן חמשים לעצה. קנקן חדש מלא ישן. ידו בכל בש'ס ופוסקים. תכתב זאת לדור אחרון הפלא ופלא שקעה שמשו שלא בעונתה תנצב"ה עם שאר צדיקים וחסידי עולם. יצאה נשמתו הטהורה בבוקר בעת השמש יצא על הארץ יום ה' אב תקנ"ב לפ"ק ונקבר בו ביום" עכ"ל שם :

ועורך שני בנים היו להרב ר' ישכר בעריש הנ"ל אבד"ק הנובער והם ר' מרדכי ור' ארי' ליב מארץ רוסיא. ולא נודע לי מאומה אודותם. וגם בס' כתבי הגאונים לא מובא אודותם יותר. ובתו היחידה של הרב ר' ישכר בעריש הנ"ל אבד"ק הנובער היתה האשה המשכלת ומושלמת בכעלות ומדות מ' רחל נולדה בשנת תקס"ו לפ"ק. ובשנת תקס"א נחארסה עב"ג הג"מ ר' יצחק אלי' איגרא בן דודה הגאון ר' משולם איגרא אבד"ק טרעסבורג מח"ס שו"ת ר' משולם איגרא וש"ס. והוא כתב מכתב אל מחותנו לפני חתונתו ביום א' כ"ה כסליו יום א' דחנוכה שנת תקס"ב לפ"ק ס"ה. ובסוף שנת תקס"ב היו הנשואין שלו בעיר דרעזדין (ראה ע"ז בספרי גזולת יהונתן ח"ב פרק ד' בחולדות הבארץ) אייבשיץ) - אולם לדאבון כל בית ישראל נפטר האבד"ק ר' יצחק אלי' איגרא שנתיים אחר חתונתו ולא השאיר אחריו זש"ק. ונפטר ביום ש"ק ר' חשון תקס"ד לפ"ק בעיר הנובער :

Nr. 233 . וזה נוסח מצבתו

פ"נ 'ישר לב נאמן רוח הלך בחומו. 'צד ציד ויעש מעשמים לאביו שבשמים במשכבו וקומו. 'חיים שאל ומצא חיים וזה עוד בו ריחו וטעמו. 'קבץ על יד וירבה לאסוף בו חכמה ודעת שכנו בחיקו עמו. 'א"ל ההרים נשא עיניו לקנות חכמה גם תבונה דלה לילו ויומו. 'ירו שכל לדעת את ד' עד כי גדול שמו. 'הוא יבורך במי כל בבואו אל הקורש בשלום על מקומו. וז"ה הרבני המופלג ומושלם החריף ושגון החכם השלם אב בחכמה ורך בשנים מהר"ר **יצחק אלי'** זצ"ל בן הגאון האמיתי המפורסם רכבה"ג מ"ה **משולם** זצ"ל אשר יגע למצוא ותלמידו עלה בידו והצליח ועשה פרי עץ חיים. ובא השמש שלא בעונתה לראות באור החיים וכאור בוקר וזרח לו השמש כי יבא יומו לתת לו שכרו ולקף עבודתו. חביטו ודאו כל שוברי

ד"ק הוכמלו הצרות כיון המחוקק על יום ה' אב שנכמלו בו הצרות שנפטר ג"ל בו ביום רבינו מאיר דל זכ"ע ועכ"ו ט"ז ראה להלן פרק ה' מכתב י"ב :

עופרי דרך כי הלך הלך לו צורו באבו כבן עשרים שנה ביום ש"ק ר.
חשון שנת והוא ד'ח'ים י"כ"פך לפ"ק תנצב"ה:
דאשרת'ם רחל' בת הרב ר' ישכר בעריש ישה ד' שנים באלמנותה ובשנת תקע"א
לפ"ק נשאה לבצל שני את הג"מ ר' שמואל זנוויל הנקרא ר' זאבל איגר
אבד"ק ברוינשווייג פח"ס עטרת פו. ורמון פרץ. אבל לא ראה עמם חיים רק ד'
שנים. כי בקיץ שנת תקע"ה לפ"ק נפטר והלכה לעולמה שם בהיותה רכה בשנים ובת
כ"ח שנים הלכה בלא כ"ח אל קברה והניחה אחרי' בת אחת ושמה מ' רואא אשת ר'
יוסף מרענסדארטער מעיר טו. הנובער. ותחת שם וקנת בת צ"ה שנים תנצב"ה:
והנה הרבנית מרת גיטל אשת הרב ר' ישכר בעריש אבד"ק הנובער אס כל הבנים
הללו בת הרב ר' יצחק הלוי איש הורוויץ אבד"ק אה"ו נתקיימה בה ברכת
אבי' הצדיק שברכה תחת חופתה באריכות ימים שהאריכה ימים אחרי מות בעלה
צ"ה שנים. אבל שבעה ברעות נפשה כי בעלה עם ז' מבני' ובתה היחידה וחתנה
דוד איזה מנכדי' נפטר בחיי' רח"ל. והיא האריכה ימים עד שנעשית בת צ"ח
שנים. צ"ח והדר לבושה ותשחק ליום אחרון כי נפטרה ביום שמתה תורה דשנת
תר"א לפ"ק בעיר הנובער:

וזה נוסח מצבתה: Nr. 231 A

זוכר עולם. נבירה בת מלך חן וחכמה שפתיך. יראתך כסלחך לא נוקשת.
מהר לב בך כושל יקימין מליך. ליום אחרון תשחק לך שלחן
ערכת:
מ"נ אשת חיל יראת ד' הצנועה היקרה הרבנית המפורסמת מרת נ"מל
זצוק"ל בת הרב הגאון מהר"ר יצחק הלוי איש הורוויץ זצ"ל.
אלמנת אדמו"ר הרב הגאון מהר"ר יששכר בעריש זצ"ל כהג האסוף
ביום שמחת תורה נאספה אל בית אבי' שנת תר"א לפ"ק:

הנה כל אלה הם צאצאי בעל פני ארי' ועוד נמצאו מגזעו משפחות שונות במדינות
פולין. אשכנז. הולאנד. ורוסיה. היו:
ד) הרב ר' שמואל בן רבינו הפני' זצ"ל. הוא הי' חתן הרב ר' חיים סג"ל לאגדא
אבד"ק פודקאמין. ורבינו מביאו בספרו פני' ח"ג ריש מסכת ב"מ בזה"ל
ובני הנכון כ"ה שמואל שיחי' תירץ' ומוכירו עוד בשטר "כח הרשאה" אשר נתן
לבניו בשנת תקי"ד לפ"ק (ראה להלן פרק ח' מכתב ד') וחתום על "כתב קבלה"
קוויטננט ששלמו הפו"מ דק"ק פסד"מ את המסכורת להרבנית מ' גיטל אלמנת רבינו
הפני' זצ"ל. מובא עוד בס' פתח עינים להר"עב"ץ זצ"ל דף י"ג ע"ב במכתב אביו
רבינו הפני' זצ"ל מיום ד' ח' אדר שני תקי"ג לפ"ק צ"ש. וראה עוד בס' רבני
פסד"מ בליא ח"ג מאת דר' הורוויץ. נפטר והלך לעולמו בעיר בראד' בגאליציה.
ולא השאיר אחריו בנים כי מחשוכי בנים הי' רח"ל. ויצאה נשמתו בקדושה ובטהרה
ביום ערב תג שבועות דשנת תקכ"א לפ"ק:
ה) הרב ר' שלמה דוד בעריש אבד"ק לוקאטש גלוגא חתן רבינו חפני' זצ"ל.
הוא

(ס) לפיכך הי' הוא כמשהה ר' ולמן ברצונם ל"ה חתן ר' יוסף בעהרשנד:

אוא הי' בן הרב הגאון ר' צבי הירש זצ"ל אבד"ק חלברשטאט כח"ס עטרת צבי.
 כוס ישועות. נשא את בן רבינו מ' פיגלא לו לאשה בשנת תפ"ט לפ"ק. והי' סמוך
 על צדקתן חתנו רבינו הפני' זצ"ל שישב אז בגליל לבוב. ובשנה שלאחר' כאשר
 נסע רבינו לעיר בערלין נסע גם הוא עמו. והחידו"ת שחידש בפלפל ביום חג שבועות
 דשנת תצ"א לפ"ק שלח אל אביו הנ"ל. ונדפסו בסו"ס שאריח נתן לגיטו הנ"ל. ובשנת
 תצ"ט כאשר הדפיס רבינו ספרו פני' על סדר נשים הדפיס ג"כ מעט מחידושי חתנו
 הלוח. ורשום מלמעלה, בשם חתנא דבי נשיאה של הגאון המחבר גר"ו—בימי וזרשו
 נתקבל לאבד"ק לוקאטש במדינת וואהלין. והסכים שם ביום כ"ז סיון תקי"ג על ס'
 בית פרץ. והוא הי' נקרא בשמו ר' שלמה דוב בעריש הערשטעלד וכן נקראו בני
 בניו אחריו עד היום הזה:

ובעת היותו שם אב"ד הי' אז מ"ם בעיר הזאת ורה"צ ר' דובער ממעוריסט זצ"ל
 תלמיד הבש"ט זצ"ל שעליהם אמר הבש"ט, שני דובים רועים י' בק"ק.
 לוקאטש. ראה ג"כ בס' שו"ת זכרון כהונה סימן ב'.—ואח"כ נתקבל לאבד"ק לריביטש.
 והסכים שם על ס' עמור העבודה בשנת תקכ"א. ובהסכמתו זאת העיד על חתנו
 רבינו הפני' זצ"ל, שכל ימיו עסק בחכמת הקבלה ולעז זקנתו עזב החכמה הזאת.
 עיי"ש. ומשם נתקבל לאבד"ק גלוגא במדינת אשכנז—בשנת תקכ"ג נתקבל לאב"ד
 דק"ק פיורא ולא אבה לנסוע לשם. גם בשנת תקכ"ה נתקבל לאבד"ק מיץ וגם
 לשם לא רצה לכת כי ענותן גדול הי'. ובס' משפחת גינצבורג דף מ"ג יסופר
 שם פיסור נאה אודות זה (ראה להלן פרק י"ג סיפור ד'). ובשנת תקכ"ז כאשר רעשו
 גדולי אשכנז אודות, הגט מקליווא אשר נדפסו סכתביהם בס' אור הישר ובס' אור
 ישראל נדפסו גם סכתביו ביניהם. וכנראה מהם שזו לא רצה להתערב כלל במחלוקת.
 הזאת שחשש לכבוד חכמי פאד"מ (ראה להלן פרק ח') מכתב ו' י' והערותי שם.
 חשובותיו נמצאו בס' בית מאיר בקונטרס צלעות הבית סימן י"ג, ובס' משנת ר"א (נכת' י'
 להג"מ ר' אלעזר אבד"ק צילץ, פוגא בס' חידושי בית אפרים. היד החזקה. המדת
 צבי. חידושי הריב"ש. שו"ת רח"כ ראשימורט יור"ד סימן ג"ב. ובהקדמת ס' חידושי
 פתרים ברבי. שם משמאל. חידושי חת"ס למס' ע"ז דף ל"ב. ובס' סוכן המלך. ונדפסו
 מכנו ס' הסכמת על ספרים שונים. נפטר בשם טוב והלך לעולמו ביום ג' תמוז
 תקמ"ה לפ"ק בעיר גלוגא. ובפנקס דח"ק הנקרא פנקס הזכרת נשמות דעיר הג"ל כתוב
 הזכרת עליו ועל אביו ביחד בזה"ל, מורי מורינו הרב ר' צבי בן מורינו ורבי ר'
 נפתלי ובנו מורי מורינו הרב ר' אברהם שלמה דוב"י :

וזה נוסח מצבתו שם.

נ' תמוז תקמ"ה נפטר—אגוז של תפארת. מאור הגולה צבי תפארת. הגאון
 המפורסם בדורו מו"ה שלמה דוב זצ"ל אב"ד דקהלתינו יצ"ו בהגאון
 מו"ה צבי הירש זצ"ל חתן בעל המתבר פני יהושע זצ"ל. ציון הלז
 איש תאליקים קדוש ישראל. ראש גולת אריאל. צדק ומשפט עשה עם עדת
 אל. עמד בפרץ בדורו בחיל. אור תורתו זרת. . . וימת. תנצב"ה.

(ה) רצית ר"ל מנהיגים : ב) חשט אברום : הסיפור לו קדוש פטירתו :

אשתו

אשר הרבנית מרת פיגלא בת רבינו הפניי וצ"ל האריפה ימים אחריו, ועוד עשרה
שנים ישבה שם בכבוד, ונפטרה בשם טוב והלכה לעולמה ביום א' כ' סיון
תקנ"ה לפ"ק:

זוה נוסח מצבתה.

מרנליות טובה, כבודה בת מלך פנימה ויקרה. אשת חיל לבעלה גור
ועטרה, נפשה בצרור החיים צרורה, וצדקתה לזכר עולם
שמורת, הרבנית הצנועה והצדקנית, מנבית מרת פיגלא בת הרה"ג מופת
הדור בעל פני ידושת וצלה"ה אשת הה"ג מופת הדור כהור"ר שלמה
דוב וצלה"ה שהי' אבד"ק גלוגא, נפטרה בשם טוב ביום א' כ' סיון
ונקברה כ"א סיון תקנ"ה:

ובפנקם דחיק הנ"ל כתוב עלי' הזכרה בזה"ל, הרבנית פיגלא בת כור' מריה יעקב
יהושע שנת תקנ"ה ג, ומגדולי תלמידיו הי' הרב ר' שמואל סאליד
ושיינדלינגער) ראבד"ק לבוב הנ"ל מח"ס שם משמאל עה"ת ועל גפ"ת (דפוס לבוב
תקצ"ח שנפטר שם בשנת תקנ"ו. ראה בהסכמות לספרו שם משמאל על גפ"ת
וראה עוד אדותיו בס' אנשי שם צד 132 באריכות:

והנה באותו צדק לא נאמרה בו מיתה כי הניח אחריו בנים גדולים בתורה, ואלו
הם. א. הרב משה אבד"ק טשארטקוב הי' חתן הגאון ר' יצחק הלוי איש
הרוויץ אבד"ק אה"ו, השאיר אחריו ברכה הרבה חידושים כחיי ולא נדפס ממנו
כ"א חשובה אה"ת בס' שו"ת ר"מ איגרא אה"ע סימן י"ז ער"ש סימן מ"א, טובא בס'
פתח צינים להריעב"ץ וצ"ל, ובס' שו"ת הרא"ם יור"ד סימן י"ד, ט"ז, י"ג והוא הי' אבי
הרב ר' יהושע יהודא אבד"ק מודקאמין. טשארטקוב. אבי הרב ר' יצחק אלי' הלפערין
אבד"ק ולאויץ. וימת שם בעיר טשארטקוב משה עבר ד' יום ביום ד' תמוז תקס"ט לפ"ק:

זוה נוסח מצבתו.

מה נורא המקום הזה, שנגנז בו מזה בן מזה מ"ו בוצינא קדישא שמו,
הקדוש משה עבד ד' בהגאון מריה שלמה דוב, איש אלקים,
נ"י, ע"ה, מ"ה, נפטר ביום ד' תמוז תקס"ט לפ"ק תנצב"ה:

בנו השני של הג"מ ר' שלמה דוב הי' הרב ר' נתן ארי' דומ"ץ בעיר הרובשוב,
והוא הי' אבי הרב ר' שלמה ישכר דובעריש אבד"ק קאריב, סאכטשוב, פלונסק
נאשעלסק, ובסוף ימיו הי' דיין בעיר ווארשא ונפטר שם ביום י"ז כסליו תרכ"ט
לפ"ק. וראה להלן בפרק י"ב נוסח מצבתו—בנו השלישי של הג"מ ר' שלמה דוב
הי' הרב ר' אהרן יהושע אלי', ואביו אהבו מכל בניו כי בן זקונים הוא לו, ובשנת
תק"ל התחתן עמו עם הגאון ר' שלמה אבד"ק לבוב מח"ס מרכבת המשנה על
הרמב"ם, ואחר התנתו תקע אהלו בעיר ראוויטש. ושם נפטרה אשתו ביום ד' חשוון
תקנ"ג

ג) נוסח מצבת הרבנית מ' פיגלא העהקתי מלוח השנה ב"א טאז כראון שנת תרנ"ו ברעסלי 1896 ז

תקניג לפיך ואח"כ נשא אשה אחרת בת הגאון ר' שאול אבדיק אמשטרדאם. ובשנת תק"ס נתקבל לאבדיק קצינסבערג ושם ישב יותר מעשר שנים, ואח"כ נתקבל לאבדיק ראויטש ונסע אל המקום אשר הי' שם אהלו בתחלה, ותרביץ שם תורה עם תלמידים. ובשנת תקצ"ח הסכים שם על ס' שפת הים. ובשנת תקצ"ט יצא ללחום נגד כת הרעפורטער וכתב מכתב ביוזש"ק ג' שבט תקצ"ט לפיך ונדפס בס' אלה דברי הברית בין יתר מכתבי גדולי הדור ההוא שנלחמו מלחמת מצוה ההוא. (ראה מכתבו להלן פרק ח' מכתב טו)—וישב שם על כסא הרבנות יותר משלשים שנה. אולם בסוף ימיו גפסו ב' בניו בחייו אחד בשנת תקצ"ו ואחד בשנת תר"ו לפיך והוא נפטר בשיבה טובה בקדושה ובנהרה ביום ג' אלול תר"ו לפיך:

זוה נוסח מצבתו.

אוי לנו על שברנו, כי נמלה עטרת ראשנו.
פ"נ אדונינו מורינו ורבינו הרב הגאון המפורסם וחכם הכולל, פאר הזמן והדרו, רבים הלכו לאור צדקתו וחכמתו, ולגוגה צדקתו וענותו, מ"ה אהרן יושע אל"י וצלה"ה אב"ד ור"מ בקהלתינו יצ"ו בן הרב הגאון המפורסם מ"ה שלמה דוב וצלה"ה אב"ד ור"מ דקי"ק גלוגא, נכד הרב הגאון בעל פני יהושע וצלה"ה, נהג פה בחכמה ובאמונה את עדתו אחד ושלשים שנה, נאסף על עמו זקן ושבע ימים ביום ג' אלול, ונקבר בכבוד גדול למחרתו ביום ד' כו שנת תר"ו לפיך תנצב"ה י' :

י"ל הי' ב' בנים וד' בנות, ואלה שמות בני אהרן. א), הרב ר' שאול הערצפילד אבדיק טאמאשוב הוא הי' חתן הגאון ר' יצחק מייזלש אבדיק קאמיניץ מח"ס חוסן ישועות (אכ"י הגאון ר' בעריש מייזלש אבדיק קראקא. ווארשא)—הרב ר' שאול כתב הקדמה קטנה לס' שירי מוסר השכל לרב האי גאון, והקדמה לס' קצרת כסף לר' יוסף אזובי נדפסו ביחד בעיר ווארשא תקצ"ה, ווילנא תקצ"ו, מובא בס' יריעות האהל והוא הערות לס' אהל יעקב להמניד מדובנא במ' האזינו. ושם נקרא ע"ש עיר מולדתו ר' שאול ראויטש עיי"ש, נפטר בחייו אביו בעיר ווארשא ביום ג' טבת תקצ"ו לפיך:

זוה נוסח מצבתו. מצבת קבר.

פה מצא איש קדוש מנוח מעמלו, גדול בעמו ובון וחכם חרשים, תורת אל שעשועיו וצדקה מפעלו, אבן יקרה מסחצבת צור קדושים, נאסף בחצי ימיו מחולל מסשעינו, ולעוף לגבחי שחקים פרש כנפים, לנו השאיר עצב הכביר אבלינו, והוא על שרי יתענג בצל אל בשמים, ה"ה הרב הגדול שלשלת היוחסין מ"ה שאול אבדיק טאמאשוב בהרב הגאון ג"י מ"ה אהרן יושע אל"י אבדיק ראויטש נכד הגאון רשכבה"ג בעה"מ ספר פני יהושע יום א' ג' טבת תקצ"ו לפיך תנצב"ה:

הספידו הרב ר' אהרן אבדיק קו"ל בספרו בית אהרן דרוש ר' עיי"ש:

בנו

(ז) פנטח סבתו נראה שנתקבל לאבדיק ראויטש שנת תקצ"ה. וכן הוא האמת. וכיום כ"ה תשרי

ב'. בנן השני הרי הרב ר' נפתלי צבי הערצפלד מח"ס אמרי שפר כתי"ה. הוא
 הי' חתן הגאון ר' יעקב משה אבריק וי"ל העין. אמסטרדאם. וכן הגאון ר' שאול
 אבריק אמסטרדאם) ובעזרת חתנו נחקק לאבריק שוואל הנקראת צוואללע במדינת
 הולאנד, והנה איוה שנים קודם פטירתו גברו יד הרפורמער בעיר הקטנה ההוא
 ותקנו איוה תקנות בבהכנ"ס שם כנהוג בחיכלי הרפורמער וביניהן שלא להתפלל
 בקול רם אולם כבר יצאו גדולי הדור ההוא לקראתם ובטלו את דבריהם ואדרבה
 כתבו במכתביהם שמצוה דוקא להתפלל בקול, וגרסו ע"ז קונטרס יצנו בקול (פאקש
 תרס"ג) בו נ"א מכתבים מגדולי הדור ההוא אודות זה עיי"ש. והרב ר' נפתלי צבי
 נפטר ג"כ בחיי אביו ביום ו' שבט תר"ו לע"ק. וגרסו עליו הספר בס' הגיון לב
 ידידות מהרי"י ואסערמאן (גרסו אמסטרדאם תר"ז) וחניח אחריו בן ושמו ר' שאול
 שהי' חתן ר' מאיר סאליצער ז"ל. וד' בנותיו של הרב ר' אהרן יושע אלי' זצ"ל היו.
 א. אשת הקצין החסיד ר' חיים יוסף גייספלד מווענגערקאן אבי ר' שלמה בעריש חתן
 תרה"צ ר' יעקב מעיר חדש ואח"כ ביאבליאני, ואחת מ' גאלדא אשת ר' אלכסנדר
 זאב, ואחת מ' יענטא אשת ר' יצחק, ומ' מרים, ומ' סיגלא, אחת מהן היתה אשת ר'
 חיים יוסף הנ"ל וא"א לי לברר הרבר כעת, ועוד חזון למועד. והנה בראש ס' עשרת
 צבי כתוב כי הי' להרב ר' שלמה דוב אבריק גלוגא עוד בן אחד ושמו ר' אלי'
 בעיר ברקא ובליל שלפני כילת בנו בכורו (הנקרא וואכנאכט) למד כל הלילה ולפני
 חמילה נפטר מתאום ונקרא הבן על שמו וזה הי' מעשה ביוצ"ש"ק כ"ח חשרי תקי"ד
 עיי"ש. אולם אין לי מקור ברור לדבריו, וראיתי בסו"ס כוס ישועות (ווארשא צת"ר)
 מהגאון ר"צ הירש זצ"ל אבריק האלבערשטאט שם בתולדות המחבר שגם הוא מסופק
 בדבר הזה—ואפשר להיות שאח"כ נולד בנו הצעיר ר' אהרן יהושע וקראו אביו גם
 שם אלי' ע"ש אחיו הנ"ל. אך כ"ז ספק הוא אצלי. והנה על הרב ר' שלמה דוב חתן
 רבינו הפני' זצ"ל נרפס הספר בס' פירוש דור וז"ל שם, ועל כולם הגאה"ג המפורסם
 כמחור"ר בעריש זצ"ל אבריק ור"מ דק"ן גלוגא רבתי שהי' לפאר ולתהלה בכל
 תפוצות ישראל מחמת חריפותו ובקיאותו והי' שונא בצע שהיו רוצים לקבלו לק"ק מיץ
 ונתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק פיורדא ולא רצה לקבל עליו עיי"ש—גם הספידו הרב ר'
 ידידי טיאה ווייל אבריק קארלסרוא בספרו לבוש הכדים כתי"ה. ומהרב ר' אהרן יהושע
 אלי' הנ"ל נרפסו ט"ו הסכמות (ראה בס' מפתח הסכמות צד 19. 172):

הערה. ב"ה שכתוב בהספר בס' פירוש דור שנתקבל לאבריק מיץ ואח"כ לאבריק
 פירדא נכתב שלא בדקדוק כי המעשה הי' בהיפוך, כי בשנת תקכ"ג
 נתקבל לאבריק פיורדא למלאות מקום הרב ר' דוד שטרובס אב"ד דשם שנפטר בשנת
 ה'ת"ל—ובשנת תקכ"ה נתקבל לאבריק מיץ למלאות מקום האב"ד ר' שמואל הילמאן
 שנפטר בשנת ה'ת"ל—ע"כ תולדות הרב ר"ש בעריש זצ"ל חתן רבינו הפני' זצ"ל:
 ו. דהרב ר' נפתלי הירץ הילפערן חתן רבינו הפני' זצ"ל אבריק סארגינר, הוא הי' בן
 הרב ר' משה אלחנן הילפערן אבריק יארמילניץ, ולאטשוב, שאריגראד. בן הרב
 ר' יחיאל מיכל הילפערן אבריק ברעזאן שהי' חתן הרב בעל פני ארי' (הג"ל אות ג') והי'
 הרב ר"י מיכל סוחטנו של רבינו ב' פעמים. הרב ר' נפתלי הירץ הוליד בן ובת הבן
 הי' הרב ר' ארי' ליבוש הילפערן אבריק יערסלאב, בילגורייא, אבי התורני ר' אברהם
 דוד הילפערן חתן הרב ר' נתן לעזישטיין אבריק לעזארטוב בנו החמישי של הרב
 ר'

תקנ"א הסכים בעיר קעניזמערע על ס' מאמר מרדכי: (ח) הכתי"ה בדשות הרב ר' ישכר בעריש
 בערשטיין ז"ל אבריק האגו:

ר' ישכר בערש אבד"ק הנובער בן בעל פני ארי' (הג"ל אות ג') ור' אברהם דוד
 חי' אבי ר' ישכר בעריש הילמערן מעיר טורבין כנ"ל. וכת הרב ר' נפתלי הירץ מרת
 ריוול אשת הנגיד ר' שרגא פיבול מעיר יעריסלאב אבי הרבניח מרת דרעויל אשת
 הרב הגאון ר' יוסף אשר עהרנבערג זצ"ל אבד"ק פרעמיסלא, נרפס ממנו ס' דברי
 אמת (פרעמיסלא תרע"א) בו ט' דרושים. והוא הי' בנעוריו תלמיד הרב ר' שמואל
 סאָליר (שיינדלינגער) ראבד"ק לבוב מח"ס שם משמואל (כחכי הגאונים צד 49) מוזכר
 במכתב הגאון בעל דברי חיים זצ"ל אבד"ק צאנז (עיר מולדתי) שכתב להנגיד ר'
 יודל כ"ץ האלענדיר בשנת תקפ"ח אודות הרבנות דק"ק צאנז, ונפטר בעיר פרעמיסלא
 בשנת תקצ"א לפ"ק. ולו ב' בנים וב' בנות. ואלו הן. א. הרב ר' נח עהרנבערג
 בפרעמיסלא. אשר בשנת תקפ"ד נתקבל לראש על החברה מקראי קודש אשר
 מטרתה הייתה ללמוד בכל יום בצבור תנ"ך, ש"ע, וכדומה וחתום בפנקס החברה הנ"ל
 כמה פעמים, ראה הצומה בודאפעסט חרמ"ח שנה י"ב חוברת ב' צד 173-183. ב. הרב
 ר' מענדל עהרנבערג בפרעמיסלא, הוא הי' חתן הרב ר' יעקב אבד"ק קאטלבערג.
 ווישניצא, חתן הגאון הרריש זצ"ל הורוויץ אבד"ק ג"ש. אחי הגאון בעל הפלאה זצ"ל.
 ור' מענדל עהרנבערג הי' חותן הנגיד ר' פנחס צימעט מפרעמיסלא אבי הנגיד ר'
 יונה צימעט משם. ולר' יונה בן ובת, הבן ר' פנחס צימעט מעיר וויעליצקא חותן
 הרב ר' חיים פינטער גר"י אבד"ק בוקאווסק-ובת ר' יונה צימעט הייתה אשת הרב
 ר' מאיר נעבענצאהל ז"ל אבד"ק דאָבשיץ ואמו של הרב ר' מאיר מ' איטיש הייתה
 אחות הגאון בעל דברי חיים זצ"ל הנ"ל. וב' בנותיו של הרב הגאון ר' יוסף אשר
 עהרנבערג הנ"ל. אחת הייתה אשת הרב ר' ענויל ציומיר ז"ל אבד"ק סטריא מח"ס
 עוית מהר"י ענויל, ואחת הייתה אשת ר' מענדל בפרעמיסלא אבי הנגיד ר' שלמה
 חותנו של הרב הצדיק ר' יעקב צבי מפאָריסאָו זצ"ל בן הרחיק ר' יהושע אשר זצ"ל
 בן היהודי הקדוש זצלה"ה מפרשיסחא. והר"צ ר' יעקב צבי הנ"ל הי' אבי הרח"צ
 ר' אורי יהושע אשר אלחנן גר"י הנקרא הרב מפאָריסאָו חונה בעיר ווארשא מח"ס
 אמרי יהושע ג"ח (ווארשא תרפ"ט). אבי הרח"ג המנוח ר' ישראל אלעזר זצ"ל אבד"ק
 סאָבין. ונפטר בחיי אביו בפראגא אצל ווארשא. והשאר אחריו ברכה ס' כגונות
 אלעזר על מסכתות (פיעטרקוב תרצ"א לפ"ק). ע"כ תולדות הרב ר' נפתלי הירץ זצ"ל
 הידועים לי. אולם זמן ומקום פטירתו נעלם ממני כעת:

הוספות הרב ר' יעקב יהושע בערנשטיין ובנו בכורו של הרב ר' ישכר בעריש
 אבד"ק הנובער בן הפני ארי' הנ"ל הי' לו בן ושמו הרב ר' מרדכי צבי
 בערנשטיין שהי' חתן הרב ר' יצחק אבר"ק טאָרגי גיסו ומחותנו של הגאון בעל משנת
 חכמים ר' יוסף הויכנלערנמער זצ"ל ראה בס' לקורות היהודים בלובלין צד 136 במכתב
 ד' של הרב ר"י ל"ש ו"ל מסעראצק. הרב ר' צוור אבד"ק קאָגניץ. ריטשוועל. הי'
 בן הגאון ר"א אביש אבד"ק ספרים (ראה לעיל אות ד') סק"ה ובס' אהל אברהם
 אות פ"א):

ע"כ כתבתי חולדות בני רבינו ובני בניהם עד ימינו אלה כפי אשר לקטתי מפי
 סופרים וספרים כיד ד' הטובה עלי. וישנם עוד משפחות בימינו אלה המתחסות
 אחר רבינו הגנ"י זצ"ל. וגם בס' בית שלמה חולדות הגר"ש שפירא זצ"ל אבד"ק
 מונקאטש (וארשיווא תרפ"ח) כתוב שהוא מנכדי רבינו. אולם אני כתבתי פה רק אותם
 שיכולתי לסדרם ישר מבני רבינו עד ימינו אלה דור אחר דור משם בלי הפסק דור
 ע' בנתיים. ומי שיש בידו להוסיף איזה דברים בדורים לפרק הזה תרשות בידו להוסיף.
 אך דברים ברורים: